Ryszard Pacułt

Cech Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu 1946 - 1988

Kędzierzyn-Koźle 1989

Ryszard Pacułt

Cech Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu 1946 - 1988

Kędzierzyn-Koźle 1989

Publikacja ukazała się z inicjatywy i na koszt Cechu Rzemiosł Różnych
w Kędzierzynie-Koźlu

Towarzystwo Ziemi Kozielskiej
Biblioteka
w Koźlu
1228

Autor zdjęć: Tadeusz Felsztyński

DO CZYTELNIKA

Szanowny Czytelniku. Otrzymujesz monografię Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu, opracowaną w związku z obchodami 40-lecia Cechu. Powstała ona dzięki staraniom Zarządu Cechu i niżej podpisanego. Autorem tekstu jest dr Ryszard Pacult — prezes Towarzystwa Ziemi Kozielskiej.

Jubileusz Cechu przypadł na okres wielkich przemian politycznych i gospodarczych w naszym kraju. Brak pozytywnych rezultatów w realizacji II etapu reformy gospodarczej doprowadził do upadku rządu Zbigniewa Messnera. Sejm powołał nowy rząd pod kierownictwem Mieczysława Rakowskiego. Rozwinęła się ogólnonarodowa dyskusja nad sposobami poprawy sytuacji ekonomicznej Polski.

Wydarzenia te wpłynęły na działalność rzemieślników. Wśród braci rzemieślniczej toczyła się dyskusja na kształtem projektu ustawy o wykonywaniu i organizacji rzemiosła. Szczególne emocje budziła kwestia przynależności rzemieślników do Cechu. Znaczna część rzemieślników, przeważnie o dłuższym stażu zawodowym, wypowiedziała się za obligatoryjną przynależnością rzemieślników do Cechu — widząc w nim reprezentację wszystkich rzemieślników wobec miejscowych władz politycznych i administracyjnych. Część rzemieślników zwłaszcza o małym stażu działalności rzemieślniczej, traktowała jednak obligatoryjną przynależność do Cechu jako przeżytek. Rok 1988 był trudnym rokiem również dla administracji cechowej. Ukształtowały się wówczas nowe formy działalności rzemieślniczej w postaci spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Brak było dla nich przepisów normujących ich funkcjonowanie. Niejednokrotnie, przy ich organizacji trzeba było sięgać do przepisów przedwojennych. Na przeszkodzie właściwego rozwoju rzemiosła, zgodnego z potrzebami społecznymi, stało też wiele niekorzystnych zjawisk; jak złe zaopatrzenie w materiały, brak lokali, istniejące przepisy sanitarne i ochrony środowiska, brak terenów pod budowę nowych zakładów,

niewłaściwe przepisy podatkowe, a ponadto brak ludzi chętnych do pracy z odpowiednim przygotowaniem zawodowym. Władze administracyjne Kędzierzyna-Koźla a szczególnie prezydent Józef Lewczak, wiceprezydent mgr Franciszek Siwiec oraz kierownik Wydziału Handlu i Drobnej Wytwórczości mgr Irena Czechowska a także naczelnicy gmin; Reńska Wieś, Polska Cerekiew, Bierawa i Cisek wykazywali wiele starań w kierunku właściwego rozwoju rzemiosła i zapewnienia odpowiednich usług dla społeczeństwa. Mimo wielu trudności w prawidłowym funkcjonowaniu rzemiosła, w rezultacie właściwej współpracy Cechu z władzami administracyjnymi, rzemiosło mogło się jednak rozwijać i zwiększała się liczba zakładów, chociaż dochodziło także do likwidacji istniejących. Umiejętne oddziaływanie Wojewódzkiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego w Opolu a szczególnie jego długoletniego przewodniczącego, mgr Stanisława Suchodolskiego, a także przewodniczącego Miejskiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego w Kędzierzynie-Koźlu, mgr inż. Zdzisława Sapka, korzystnie wpływało w tych trudnych czasach na podejmowanie przez władze administracyjne i polityczne pozytywnych dla rzemiosła decyzji. Podziękowania za dobrą współpracę z organizacją cechową należy złożyć Izbie Rzemieślniczej w Opolu, szczególnie prezesowi Zarządu mgr Zenonowi Dębickiemu i przewodniczącemu Rady Izby Ob. Józefowi Czarneckiemu.

Zarząd tutejszego Cechu działając w imieniu i w interesie wszystkich rzemieślników pragnie aby dobra współpraca władz politycznych i administracyjnych z organizacją cechową nadal się pogłębiała ku zadowoleniu całego społeczeństwa korzystającego z usług rzemieślniczych. Rzemieślnicy posiadają wiele inicjatyw, dużą wolę solidnej pracy lecz potrzebują też życzliwości i pomocy w realizacji swych zamierzeń.

Inicjatorzy niniejszej publikacji byliby bardzo usatysfakcjonowani gdyby z trudem wydana monografia była dla społeczeństwa właściwym obrazem trudnej pracy rzemiosła, zaś dla młodych rzemieślników bodźcem do naśladowania tych bezinteresownych działaczy organizacji rzemieślniczej, którzy wykonując swój zawód zawsze znaleźli czas na udzielenie pomocy innym rzemieślnikom, na pracę w organach samorządowych i w różnych komisjach, które miały za zadanie dbać o kształtowanie wysokiej etyki zawodu rzemieślnika. Tym wszystkim aktywnym działaczom rzemiosła Zarząd Cechu na uroczystej akademii z okazji jubileuszu 40-lecia istnienia Cechu złożył podziękowania.

Niżej podpisanemu przyszło współpracować z bardzo miłymi, ofiarnymi ludźmi, którzy działali w organach samorządowych nie tylko bezinteresownie, ale także ich praca w licznych komisjach oraz udział w różnych naradach, kontrolach i kontaktach osobistych były związane z oderwaniem się od obowiązków zawodowych — a to oznaczało utratę zysków, częste wyjazdy własnym samochodem zużywającym paliwo

wykupione na podstawie małych przydziałów. Wymienienie tu wszystkich wymagałoby wiele miejsca. Nie można jednak pominąć pyrzynajmniej kilku najbardziej aktywnych działaczy samorządowych:

— Gerad L i p — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie malarstwa i tapeciarstwa. Był członkiem Krajowej Rady Rzemiosła, członkiem Rady Izby Rzemieślniczej w Opolu, przewodniczącym Rady Spółdzielni Rzemieślniczej w Kędzierzynie-Koźlu, długoletnim starszym Cechu, radnym Miejskiej Rady Narodowej w Kędzierzynie-Koźlu, aktywnym działaczem Stronnictwa Demokratycznego. Godnie reprezentował we władzach rzemiosło kędzierzyńsko-kozielskie. Za pracę społeczną otrzymał szereg odznaczeń państwowych, regionalnych i rzemieślniczych.

— Kol. Kazimierz G a j d a — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie mechaniki pojazdowej, blacharstwa i lakiernictwa pojazdowego, długoletni rzeczoznawca w Izbie Rzemieślniczej w Opolu i w PZU, członek Komisji Egzaminacyjnej przy Izbie Rzemieślniczej, przez dwie kadencje starszy Cechu, członek Komisji Kontroli Społecznej. Posiada szereg odznaczeń państwowych, regionalnych i rzemieślniczych.

— Kol. Jan K u b i n a — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie ślusarstwa i elektromechaniki, głównie zajmuje się produkcją na eksport. Jego zakład jest jedynym zakładem innowacyjno-wdrożeniowym na obszarze działania Cechu. Członek Rady Izby Rzemieślniczej w Opolu, radny Miejskiej Rady Narodowej w Kędzierzynie-Koźlu, przewodniczący Rady Spółdzielni Rzemieślniczej w Kędzierzynie-Koźlu i starszy Cechu Rzemiosł Różnych. Posiada odznaczenia państwowe, regionalne i rzemieślnicze.

— Kol. Herman L i s z k a — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie fryzjerstwa, długoletni działacz samorządowy, jako członek Zarządu a następnie przewodniczący Komisji Rewizyjnej, działacz Stronnictwa Demokratycznego. Posiada odznaczenia państwowe, regionalne i rzemieślnicze.

— Kol. Stanisław N o w a k — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie produkcji pieczątek, długoletni działacz samorządu jako przewodniczący Sądu Cechowego i członek Zarządu Spółdzielni Rzemieślniczej. Członek Stronnictwa Demokratycznego. Posiada odznaczenia państwowe, regionalne i rzemieślnicze.

— Kol. Tadeusz J a k u b i a k — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie krawiectwa. Długoletni działacz samorządowy jako członek Komisji Egzaminacyjnej przy Izbie Rzemieślniczej w Opolu, radny Miejskiej Rady Narodowej w Kędzierzynie-Koźlu i przewodniczący jej komisji d/s handlu i usług, członek Zarządu Cechu przez dwie kadencje, przewodniczący Sądu Cechowego, przewodniczący Komisji

Kontroli Społecznej. Aktywny działacz Stronnictwa Demokratycznego. Posiada odznaczenia państwowe, regionalne i rzemieślnicze.

— Kol. Roman C i c h o ń — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie piekarnictwa i cukiernictwa. Aktywny działacz samorządowy, przez kilka kadencji był członkiem Zarządu Cechu, przewodniczącym Sądu Cechowego, członkiem Komisji Rewizyjnej. Jest członkiem Stronnictwa Demokratycznego. Posiada odznaczenia rzemieślnicze.

— Kol Bogdan G ł u s z c z u k — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie cukiernictwa, aktywny działacz samorządu. Przez kilka lat był członkiem Zarządu Cechu, członkiem Komisji Rewizyjnej i członkiem Komisji Kontroli Społecznej. Posiada odznaczenia rzemieślnicze i regionalne. Działacz Stronnictwa Demokratycznego.

— Kol Helmut S k o r n i k — właściciel zakładu rzemieślniczego w zakresie krawiectwa. Długoletni członek Zarządu Cechu, członek Komisji Egzaminacyjnej przy Izbie Rzemieślniczej w Opolu, członek Komisji Kontroli Społecznej. Posiada odznaczenia rzemieślnicze i regionalne, członek PZPR.

— Kol Maria J a w o r s k a — właścicielka zakładu rzemieślniczego w zakresie tapicerstwa, były członek Zarządu Cechu, radna Miejskiej Rady Narodowej w Kędzierzynie-Koźlu, działacz Stronnictwa Demokratycznego. Posiada odznaczenia regionalne i rzemieślnicze.

Ludzie Ci, podobnie jak wielu innych których nazwiska odnajdzie Czytelnik na następnych stronach, przyczynili się w minionych 40-tu latach do uzyskania wysokiej oceny Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu u mieszkańców ziemi kozielskiej. Im także kędzierzyńsko-kozielskie rzemiosło zawdzięcza swoją liczącą się w gospodarce regionu pozycję.

Czesław G a r d e ł a

Kierownik Biura Cechu Rzemiosł Różnych
w Kędzierzynie-Koźlu

1. WPROWADZENIE

Powojenne dzieje rzemiosła na ziemiach zachodnich i północnych w zasadzie nie różnią się od dziejów tej gałęzi gospodarki narodowej na pozostałych obszarach Polski. Sytuację rzemiosła regulowała tu, podobnie jak i w całym kraju, polityka władz państwowych wyznaczająca rzemiosłu określoną rolę do spełnienia.

Pierwsze trzy powojenne lata charakteryzowały się szybkim rozwojem rzemiosła indywidualnego. Szczytowym okresem jego wzrostu był rok 1947. Przyczyną tego stanu rzeczy była zarówno patriotyczna chęć zagospodarowania ziem odzyskanych, jak i powojenne dążenie rzemieślników do stworzenia sobie względnie korzystnych warunków materialnych. Ten szybki rozwój zakończył się w początkach 1949 r., później niż w pozostałej części kraju — gdzie już w 1948 r. nastąpiło zahamowanie wzrostu rzemiosła. Załamanie rozwoju jakie nastąpiło wówczas było efektem polityki gospodarczej zmierzającej do nadmiernej centralizacji życia gospodarczego. Bezpośrednią przyczyną niekorzystnych zmian w rzemiośle było narastające obciążenie podatkowe rzemieślników, nasilające się domiary, szeroka reglamentacja surowców i innych materiałów, ścisła kontrola zużycia materiałów deficytowych, a także popieranie różnymi środkami rozwoju spółdzielczości pracy. Spośród wymienionych wyżej przyczyn, największy wpływ na zahamowanie rozwoju rzemiosła miały nadmierne obciążenia podatkowe stosowane wobec rzemieślników. W niektórych branżach, np. spożywczej i budowlanej, przyczyną likwidacji zakładów było fatalne zaopatrzenie w surowce i narzędzia. Branże te podlegały referatom handlu w prezydiach rad narodowych i reglamentacja surowców decydowała o ich istnieniu. Zakłady rzemieślnicze w tych latach traktowane były jako zakłady kapitalistyczne, a plan 6-letni zakładał „okiełznanie i ograniczenie elementów kapitalistycznych".

Na ziemiach zachodnich i północnych niebagatelnym czynnikiem

przyspieszającym załamanie się rzemiosła była jego mniejsza zasiedziałość. Niekorzystnie na stan rzemiosła wpłynęła też likwidacja prywatnych sklepów, które przeważnie zaopatrywały się w towary u rzemieślników.

Tendencja do uspołecznienia rzemiosła prowadziła do jego faktycznej likwidacji, bowiem nierealne było założone wówczas tempo uspołecznienia. Rozwijająca się szybko spółdzielczość często była nierentowna i nadmiernie obciążona kosztami administracyjnymi. Uspołeczniając rzemiosło początkowo tworzono głównie spółdzielnie pomocnicze. Miały one zrzeszać rzemieślników, aby ułatwić im prowadzenie działalności poprzez dostarczanie surowców i maszyn, organizowanie zamówień oraz udzielanie odpowiednich gwarancji przy podejmowaniu produkcji. Członek spółdzielni nadal był właścicielem warsztatu i nie tracił samodzielności gospodarczej. Spółdzielnie te miały być etapem przejściowym do spółdzielni pracy — jako ostatecznego ogniwa rozwoju rzemiosła w ustroju socjalistycznym. Spółdzielczość pomocnicza rozwijała się powoli, głównie z powodu braku pracowników, lokali i kredytów.

Zmiana polityki państwa wobec rzemiosła nastąpiła po październiku 1956 r. Nowa polityka, mająca na celu poprawę zaopatrzenia ludności, stworzyła korzystne warunki do rozwoju rzemiosła, w tym głównie drobnego, zlokalizowanego przeważnie w małych miejscowościach. Polityka ta przejawiła się w liberalizacji zasad udzielania zezwoleń na prowadzenie zakładu rzemieślniczego, zniesieniu domiarów podatkowych, szybszym przydzielaniu lokali użytkowych, poprawie zaopatrzenia oraz w stosowaniu korzystnego kredytowania i ulg finansowych. Ulgi te dotyczyły głównie obszarów ziem zachodnich i północnych.

Mimo tych przemian nadal utrzymywała się trudna sytuacja zaopatrzeniowa. Stwarzało to konieczność wiązania się rzemiosła z gospodarką uspołecznioną, a także powodowało zmiany w jego strukturze branżowej. Systematycznie zwiększała się liczba warsztatów w grupie rzemiosł budowlanych przy jednoczesnym minimalnym przyroście zakładów w grupie rzemiosł spożywczych. Rosła także liczba zakładów związanych z rolnictwem, głównie w branży budowlanej, metalowej i drzewnej. Utrzymujące się trudności zaopatrzeniowe ograniczały działalność wytwórczą rzemiosła i zwiększały rolę usług świadczonych przez rzemieślników.

Korzystne tendencje w polityce państwa wobec rzemiosła znalazły odzwierciedlenie w uchwale Sejmu PRL z 12 lipca 1957 r. w sprawie planu 5-letniego. Stwierdzono tam m. in., że „Rzemiosło indywidualne powinno być otoczone opieką państwa szczególnie na Ziemiach Zachodnich i Północnych, a jego rozwój powinien pójść w kierunku świadczenia usług przede wszystkim dla ludności i uzupełnienia produkcji przemysłu państwowego i spółdzielczego".

Podjęte działania wywarły pozytywny wpływ na sytuację rzemiosła, zwłaszcza na ziemiach odzyskanych. Przyznawane ulgi finansowe ułatwiały prowadzenie istniejących zakładów rzemieślniczych, a zarazem stwarzały zachętę do zakładania nowych. Już w 1958 r. osiągnięto w rzemiośle indywidualnym poziom z najlepszego — dla powojennego polskiego rzemiosła — roku jakim był rok 1947, a łącznie z rzemiosłem uspołecznionym poziom ten znacznie przekroczono.

Lata sześćdziesiąte były kontynuacją przemian zapoczątkowanych w 1956 r. Dochodziło wprawdzie do okresowego zmniejszania liczby zakładów rzemieślniczych, np. w latach 1962—1963, spowodowanego nasyceniem rynku wyrobami odzieżowymi i obuwiem oraz ograniczaniem rzemiosła wędliniarskiego, lecz mimo to utrzymywała się tendencja systematycznego rozwoju rzemiosła. Poprawa w stanowisku administracji państwowej wobec rzemiosła indywidualnego dała się odczuć zwłaszcza po 1964 r., tj. po decyzjach IV Zjazdu PZPR i VIII Kongresu Stronnictwa Demokratycznego. Wydane w nich następstwie w latach 1964—1966 akty normatywne przygotowane przez Radę Ministrów, Ministerstwo Finansów, Komitet Drobnej Wytwórczości, Państwową Komisję Cen, a także ustawa o ubezpieczeniu społecznym ustabilizowały sytuację rzemiosła i uruchomiły bodźce ekonomiczne do jego rozwoju. Generalnie przyczyniło się to do wzrostu liczby warsztatów rzemieślniczych i osób w nich zatrudnionych. Nadal jednak zapotrzebowanie na usługi rzemieślnicze nie było w pełni zaspokojone.

Przemiany jakich widownią był kraj po grudniu 1970 r., zaowocowały także podjęciem decyzji politycznych określających miejsce i rolę rzemiosła w gospodarce narodowej. Stopniowo ukształtował się nowy system prawno-ekonomiczny rzemiosła. Najdonioślejszym wyrazem tych działań była ustawa z 8 czerwca 1972 r. o wykonywaniu i organizacji rzemiosła. Stworzyła ona dogodne warunki do jego szybkiego rozwoju. Ustawa m. in. nałożyła na cechy dodatkowe obowiązki współdziałania z radami narodowymi w zakresie wykorzystania gospodarczych możliwości rzemiosła, jego dalszego rozwoju, rozszerzania pomocy dla rzemieślników oraz wzmożenia społecznego oddziaływania na ich działalność. Ustawa określiła również pozycję spółdzielni rzemieślniczych jako organizacji gospodarczych rzemiosła.

2 grudnia 1976 r. Sejm PRL uchwalił kompleksowy program rozwoju rzemiosła. W ślad za tym znowelizowano szereg ustaw w ich fragmentach dotyczących rzemiosła. Znowelizowana ustawa o ubezpieczeniach społecznych zmieniła sytuację socjalną rzemiosła — m. in. wprowadzając zasiłki macierzyńskie, rodzinne i chorobowe — oraz podwyższając stawki rent i emerytur dla rzemieślników. Ważną rolę w przyśpieszeniu rozwoju rzemiosła odegrała także nowelizacja ustaw podatkowych. W pewnym sensie podsumowaniem tych poczynań było uchwalenie w dniu 20 wrześ-

nia 1977 r. przez Radę Ministrów Karty Praw i Obowiązków Rrzemieślnika.

Poważne zmiany, poprawiające warunki funkcjonowania rzemiosła, nastąpiły w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych. Dotyczyły one prawie wszystkich dziedzin ważnych dla prawidłowej organizacji rzemieślniczej. Nowelizacja, w dniu 16 września 1982 r., ustawy o wykonywaniu i organizacji rzemiosła przesądziła o uznaniu rzemiosła za trwały element socjalistycznej gospodarki.

2. RZEMIOSŁO W POWIECIE KOZIELSKIM DO 1945 R. I JEGO ODBUDOWA PO WYZWOLENIU

Powiat kozielski posiada bogate tradycje rzemiosła. Pierwsze wzmianki o cechach kozielskich pochodzą z połowy XVI wieku, a dokładnie z 1567 r., kiedy to kozielski cech szewców otrzymał statut. Kolejny cech, krawiecki, powstał w 1577 r. Wkrótce potem utworzone zostały następne cechy. Niektóre z nich (piekarski, garncarski, szewski i rzeźniczy) uzyskały w 1616 r. specjalne przywileje.

Po zajęciu Koźla przez wojska pruskie, co nastąpiło w lutym 1741 r., i podjęciu decyzji o rozbudowie twierdzy kozielskiej doszło do upadku cechów. Na skutek konkurencji rzemieślników wojskowych zanikły niektóre rodzaje rzemiosła cywilnego. Sytuacja ta utrzymała się przez kilkadziesiąt lat. Dopiero w drugiej połowie XIX wieku liczba rzemieślników znacznie wzrosła. W 1866 r. w mieście wykonywało zawód rzemieślnika już 118 osób. Wraz z kupcami stanowili oni podstawową grupę ludności cywilnej Koźla. Tendencja ta utrzymała się do końca XIX wieku, tj. do czasu gdy w wyniku rozwoju przemysłu na terenie Koźla i w okolicznych miejscowościach zwiększyła się poważnie liczba robotników fabrycznych. Rzemiosło rozwijało się nie tylko w mieście. Zakłady rzemieślnicze różnych branż istniały we wszystkich wsiach ówczesnego powiatu kozielskiego.

Mimo wszystkich zmian gospodarczych i znacznej rozbudowy zakładów przemysłowych powiat kozielski w początkach XX wieku nie zapewniał pracy wszystkim chętnym. Następował zatem „odpływ" ludności z tych terenów, wyjeżdżającej aby szukać pracy w innych rejonach. Jednocześnie rosnąca konkurencja wyrobów przemysłowych powodowała zmniejszanie się liczby zakładów rzemieślniczych w mieście. Proces ten nie występował na wsi, gdzie liczba samodzielnych zakładów nawet rosła. Były to jednak na ogół zakłady niewielkie.

W okresie międzywojennym sytuacja rzemiosła w powiecie kozielskim zbliżona była do sytuacji w pozostałych powiatach opolskich. Ogólnie nie był to okres korzystny dla rzemiosła. Pod koniec lat trzy-

dziestych w powiecie kozielskim funkcjonowało 1207 warsztatów rzemieślniczych. Stanowiło to 5,63% ogółu warsztatów istniejących wówczas w rejencji opolskiej. Wśród 15 powiatów opolskich powiat kozielski znajdował się na 9 miejscu. Większą liczbę warsztatów posiadały powiaty: opolski, nyski, gliwicki, prudnicki, bytomski, głubczycki, raciborski i zabrski, natomiast mniej niż w kozielskim było wówczas warsztatów w powiatach: strzeleckim, grodkowskim, kluczborskim, niemodlińskim, oleskim i dobrodzieńskim. Na 100 mieszkańców powiatu kozielskiego przypadało wtedy 13,7 warsztatów, przy średniej w rejencji opolskiej 14,1. Zdecydowaną większość warsztatów rzemieślniczych stanowiły warsztaty branży spożywczej i odzieżowej.

Druga wojna światowa niekorzystnie wpłynęła na sytuację rzemiosła w powiecie kozielskim. Pod koniec wojny wiele warsztatów pozbawionych zostało materiałów potrzebnych do produkcji. Bezpośrednie działania wojenne w początkach 1945 r. jeszcze pogłębiły istniejące trudności. Przyjmuje się, że około 80—90% warsztatów z obszaru późniejszego województwa opolskiego uległo wtedy całkowitemu zniszczeniu. Rozproszona została także kadra rzemieślnicza. Na miejscu pozostali przeważnie ludzie starsi. Młodsi wracali do swoich miejsc zamieszkania niekiedy wiele miesięcy po zakończeniu działań wojennych. Należy podkreślić, że w powiecie kozielskim, zamieszkałym w przeważającej mierze przez polską ludność rodzimą, obecność miejscowych rzemieślników korzystnie wpłynęła na proces powojennej odbudowy rzemiosła. Mniejszą rolę odegrali tutaj rzemieślnicy rekrutujący się spośród repatriantów i przesiedleńców, głównie z tej racji, że ludność ta w powiecie kozielskim stanowiła w pierwszych latach po zakończeniu działań wojennych tylko około 24% ogółu mieszkańców.

Po wyzwoleniu ziemi kozielskiej i przejęciu tych terenów przez administrację polską, co nastąpiło 23 marca 1945 r. (prawobrzeżne tereny powiatu) i 24 kwietnia 1945 r. (tereny lewobrzeżne) zapotrzebowanie na produkcję i usługi rzemiosła było bardzo duże. Był to jednak popyt bardzo zróżnicowany, uzależniony od przyzwyczajeń, upodobań i sposobów życia mieszkańców. W wypadku powiatu kozielskiego dominowały przyzwyczajenia miejscowej ludności polskiej. Mimo, że rola rzemieślników w zaspokajaniu potrzeb ludności i stwarzaniu jej warunków normalnego życia była duża to jednak tempo uruchamiania zakładów rzemieślniczych było słabe. W maju 1945 r. funkcjonowało ich tylko 40, co stanowiło jedynie 3,3% stanu w 1939 r. Przyczyny, niewystarczającego w stosunku do potrzeb, rozwoju rzemiosła były różne. Najważniejsze z nich to wspomniane wyżej zniszczenia wojenne i rozproszenie kadr rzemieślniczych. Trudności te pogłębiła przedłużająca się akcja weryfikacyjna ludności rodzimej i związane z nią rozwiązywanie problemów osadniczych. Nie bez znaczenia były też kłopoty spowodowane począt-

kową słabością administracji polskiej oraz trudnościami komunikacyjnymi.

Ważnym czynnikiem utrudniającym rozwój rzemiosła po wojnie był brak surowców. Trudno było o nie na wolnym rynku, a przydziały jakie otrzymywali rzemieślnicy były niewystarczające. W tej sytuacji rzemiosło nastawiało się głównie na naprawy i remonty, a nie na produkcję. Poza tym rzemieślnikom na ogół brakowało środków finansowych nie tylko na zakup materiałów, lecz jeszcze wcześniej na przeprowadzenie niezbędnych remontów swoich zakładów. Dalszym czynnikiem hamującym rozwój rzemiosła w powiecie kozielskim, podobnie jak na innych obszarach ziem zachodnich i północnych, był brak dostatecznych kwalifikacji rzemieślników do wykonywania swojego zawodu. Według obowiązującego prawa przemysłowego prace rzemieślnicze mogły wykonywać osoby, które posiadały świadectwo egzaminu mistrzowskiego, świadectwo egzaminu czeladniczego lub uzyskały dyspensę. Wydawała ją Izba Rzemieślnicza (w wypadku powiatu kozielskiego w Katowicach), jeśli zainteresowany przedstawił oświadczenia dwóch świadków, że posiadany wcześniej dokument uprawniający do prowadzenia rzemiosła utracił podczas wojny. Obawiając się nadmiernego napływu do rzemiosła osób, które mogły uzyskać drogą nieuczciwą te oświadczenia, zrezygnowano w grudniu 1945 r. z wydawania kart rzemieślniczych drogą dyspens.

3. PROBLEMY ORGANIZACYJNE KOZIELSKIEGO RZEMIOSŁA W LATACH 1945—1987

Kozielskie rzemiosło w okresie Polski Ludowej przechodziło przez te same etapy rozwojowe co rzemiosło w całym kraju. Po stosunkowo szybkim uruchomieniu pierwszych 40 warsztatów nastąpiło zahamowanie wzrostu i do końca 1945 r. liczba działających zakładów zwiększyła się tylko do 54. Wyraźny rozwój rzemiosła nastąpił dopiero w początkach 1946 r. Mimo nadal istniejących utrudnień rozwijało się ono coraz szybciej, zaspokajając potrzeby ludności głównie w usuwaniu zniszczeń wojennych. Do końca czerwca 1946 r. uruchomiono łącznie 174 zakłady, a do końca grudnia tego samego roku liczba czynnych zakładów zwiększyła się do 308. Rok 1946 był więc rokiem faktycznej odbudowy rzemiosła w powiecie kozielskim. W następnym roku, 1947, przyrost był już znacznie mniejszy, niemniej liczba zakładów powiększyła się o 75 i osiągnęła w grudniu tego samego roku stan 383 czynnych warsztatów (por. tab. 1). W rzemiośle pracowało wówczas, wraz z uczniami, 765 osób. Kolejne lata charakteryzowały się zastojem, a następnie regresem liczby zakładów. Dopiero w 1957 r. przekroczono liczbę warsztatów z 1948 r. (tj. 391) o 36 i osiągnięto stan 427. Wzrost ten spowodowany był nie tylko po-

Tabela 1

Warsztaty rzemieślnicze w powiecie kozielskim w latach 1945—1960 — według stanu z 31 grudnia

Rok	Liczba zakładów	Liczba zatrudnionych
1945	54	brak danych
1946	308	— „ —
1947	383	765
1948	391	714
1949	355	708
1950	335	501
1951	315	451
1952	342	510
1953	330	510
1954	339	525
1955	352	517
1956	356	563
1957	427	751
1958	423	760
1959	414	718
1960	406	654

Tabela 2

Rzemiosło w powiecie kozielskim wg branż w latach 1956—1959 — stan z 31 grudnia

Grupa rzemiosł	Liczba zakładów		Liczba zatrudnionych	
	1956 r.	1959 r.	1956 r.	1959 r.
Budowlana i mineralna	29	47	57	115
Drzewna	64	74	120	144
Metalowa	69	84	130	154
Papiernicza	9	10	9	12
Skórzana	24	28	40	41
Odzieżowa	98	98	131	135
Spożywcza	50	56	58	80
Pozostała	13	17	18	37
Ogółem	356	414	563	718

październikowymi zmianami w polityce gospodarczej, ale wynikał również z szybkiego rozwoju gospodarczego powiatu kozielskiego związanego z budową Zakładów Azotowych „Kędzierzyn" i Zakładów Chemicznych „Blachownia". Budowa tych kombinatów spowodowała poprawę warunków materialnych miejscowej ludności i zwiększyła jej zapotrzebowanie na produkcję i usługi rzemiosła. Ten duży popyt przyczynił się jednak do powstania zakładów nie zawsze charakteryzujących się produkcją i usługami wysokiej jakości. Ujawniało się to zwłaszcza na wsi, gdzie pod koniec lat pięćdziesiątych działała większość istniejących w powiecie kozielskim zakładów rzemieślniczych. Przykładowo — w 159 r. odsetek warsztatów wiejskich przekraczał w powiecie kozielskim 77,1%, podczas gdy na całej Opolszczyźnie wynosił tylko 61%. Wśród tych zakładów dominowały przeważnie warsztaty budowlane, metalowe, drzewne i odzieżowe, ponieważ ludność wiejska korzystała głównie z usług produkcyjnych lub budowlanych (por. tab. 2). Mniejszą rolę odgrywały w powiecie zakłady branży spożywczej, które głównie funkcjonawały w ośrodkach miejskich.

Po roku 1957 nastąpił okres stabilizacji liczby zakładów rzemieślniczych w powiecie kozielskim, a potem nawet pewnego spadku. Wprawdzie co roku powstawały nowe zakłady, ale ich przyrost nie równoważył ubytków spowodowanych likwidacją dotychczas istniejących warsztatów. Dopiero w 1966 r. liczbą 435 zakładów przekroczono stan z 1957 r. (por. tab. 3). Zahamowanie tempa ilościowego rozwoju warsztatów rzemieślniczych w powiecie kozielskim w latach 1958—1965 spowodowane było nadal niskim zaopatrzeniem w surowce, wysokimi cenami maszyn i urządzeń zakupywanych przez rzemieślników, podwyższonymi czynszami płaconymi za dzierżawę lokali usługowych oraz wyjazdami niektórych właścicieli warsztatów do państw niemieckich w ramach akcji łączenia rodzin — jaka miała miejsce pod koniec lat pięćdziesiątych.

W pewnym sensie negatywny wpływ na otwieranie nowych zakładów rzemieślniczych wywarła nielegalna praca fachowców zatrudnionych w uspołecznionych zakładach produkcyjnych. Wielu z nich dorywczo prowadziło rzemieślniczą działalność zarobkową nie posiadając do tego odpowiedniej legalizacji. W innej sytuacji, tj. gdyby były odpowiednie warunki (lokal, niezbyt wysokie podatki, właściwe zaopatrzenie surowcowe) ludzie ci mogliby otworzyć warsztaty i podjąć w nich pracę na własny rachunek rezygnując z zatrudnienia w przemyśle.

Słabszy rozwój rzemiosła w tym okresie spowodowała także duża liczba wolnych stanowisk pracy w przemyśle — np. w lutym 1959 r. liczba wolnych miejsc pracy w powiecie była 26 razy większa niż liczba poszukujących pracy. Zwłaszcza młodzież wybierała zatrudnienie w fabrykach, bo tam więcej płacono i wymagano miejszych kwalifikacji przy wykonywaniu danego zawodu.

Na tle innych powiatów województwa opolskiego powiat kozielski plasował się wówczas w środkowej grupie powiatów według liczby osób zatrudnionych w rzemiośle. Na Opolszczyźnie na 1000 mieszkańców w rzemiośle zatrudnionych było 8,3 osób, a w powiecie kozielskim 8. Dawało to powiatowi kozielskiemu 10 miejsce wśród 18 jednostek administracyjnych istniejących w województwie.

W połowie lat sześćdziesiątych w powiecie kozielskim podjęto różnorodne działania mające na celu zwiększenie liczby warsztatów rzemieślniczych. Tradycyjnie w tę sprawę zaangażowały się władze cechu, a także władze administracyjne powiatu. Charakterystycznym dla tych działań był rok 1966, w którym z inspiracji władz powiatowych zorganizowano kilka narad poświęconych omówieniu sposobów usunięcia barier utrudniających podjęcie działalności rzemieślniczej. Dokonano także zmian w Wydziale Finansowym Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koźlu, rezygnując z zatrudniania osób opieszale załatwiających sprawy finansowe rzemieślników. Korzystnie odczuli to zwłaszcza piekarze, którym dotychczas specjalne wymiary podatkowe tak powoli załatwiano, że pod koniec danego roku podatkowego rzemieślnik nie miał jeszcze obliczonego wymiaru podatku za rok poprzedni.

Skoordynowane działania doprowadziły do znacznego wzrostu liczby zakładów. W latach 1966—1967 liczba warsztatów we wszystkich specjalnościach wzrosła łącznie o 88. Wzrost ten w poszczególnych branżach był następujący: w metalowej o 21 warsztatów, mineralnej o 5, skórzanej o 4, drzewnej o 7, włókienniczej o 4, budowlanej o 45 i rzemiosł różnych o 2 warsztaty. Pod koniec 1967 r. w powiecie było już 501 warsztatów. Te pozytywne tendencje zostały zahamowane w pierwszym kwartale 1968 r. i mimo, że w roku tym odnotowano przyrost liczby warsztatów to jednak był on faktycznie nieodczuwalny.

Następne lata przyniosły stagnację, a następnie od 1970 r. spadek liczby czynnych zakładów. Ze sprawozdania zarządu cechu za czas od 5 maja 1968 r. do 23 maja 1971 r. wynika, że w okresie tym zarejestrowano wprawdzie 172 nowe zakłady, ale zarazem zlikwidowano 202 istniejące. Przyczyny likwidacji zakładów, podawane przez ich właścicieli, były różne. 117 zakładów zlikwidowano z przyczyn naturalnych (zgony, choroby, emerytura). Stan ten można przyjąć jako uzasadniony, ale aż 48 właścicieli przestało prowadzić warsztat z powodu nierentowności tego przedsięwzięcia, 19 z powodu wygórowanych podatków, 12 ze względu na brak odpowiedniego lokalu, a 6 ze względu na trudności zaopatrzeniowe.

Od 1972 r. nasilono starania o otwieranie nowych zakładów. Aby skłonić potencjalnych rzemieślników do uruchamiania warsztatów zorganizowano we wszystkich gminach spotkania ludności z przedstawicielami cechu i reprezentantami Wydziału Przemysłu i Usług Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koźlu. Dla nowo otwartych zakładów za-

Tabela 3

Rzemiosło zorganizowane w Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu w latach 1961—1987 — według stanu w 31 grudnia

Rok	Liczba zakładów	Liczba zatrudnionych	
		ogółem	w tym uczniowie
1961	401	609	125
1962	385	561	91
1963	399	582	85
1964	397	603	107
1965	413	651	117
1966	435	710	125
1967	501	801	110
1968	508	831	146
1969	524	879	176
1970	497	838	179
1971	448	772	155
1972	463	798	147
1973	518	903	154
1974	538	980	188
1975	688	1258	239
1976	669	1220	213
1977	691	1252	197
1978	416	879	140
1979	424	909	140
1980	476	974	147
1981	487	1024	146
1982	506	1027	155
1983	520	1154	150
1984	549	1296	150
1985	559	1376	154
1986	602	1527	170
1987	609	1709	162

stosowano ulgi — wyraźnie zaznaczyły się one w Kędzierzynie, gdzie zakłady te przez dwa lata zwolnione były z podatków. Mimo wysiłków nie uzyskano, jak planowano wcześniej, 480 czynnych warsztatów a jedynie 463. Lepiej było w roku 1973 i następnych, kiedy zaczęły ujawniać się pozytywne skutki nowych decyzji w sprawach rzemiosła — głównie obniżających podatki i znoszących ograniczenia w wykonywaniu usług. W ostatnim pełnym roku istnienia powiatu kozielskiego, tj. w 1974, funkcjonowało 538 warsztatów. Był to najlepszy rezultat od zakończenia II wojny światowej.

Reforma podziału administracyjnego kraju przeprowadzona w połowie 1975 r. zmieniła obszar działania cechu kozielskiego. Odbiło się to w poważnym stopniu na liczbie zakładów rzemieślniczych należących do kozielskiego cechu. 1 stycznia 1975 r. w cechu zarejestrowanych było 517 warsztatów. W ciągu roku ubyło 156, z tego 121 na skutek administracyjnej decyzji o przejściu do cechu w Głubczycach wszystkich zakładów z terenu gmin Pawłowiczki i Polska Cerekiew. Do cechu kozielskiego dołączono natomiast obszar działania byłego cechu w Krapkowicach. W rezultacie liczba warsztatów zrzeszonych w cechu kozielskim zwiększyła się o 284. Poza tym uruchamiano także nowe warsztaty i pod koniec 1975 r. łączna liczba zakładów zarejestrowanych w cechu wynosiła 688. Pracowało w nich 1258 osób z czego 239 było uczniami. Najwięcej zakładów istniało wówczas w utworzonym w październiku 1975 r. Kędzierzynie-Koźlu (por. tab. 4). Przez dwa kolejne lata liczba zakładów należących do cechu w Kędzierzynie-Koźlu była w zasadzie stabilna. Na 1977 r. zaplanowano osiągnięcie liczby 685 zakładów zrzeszonych w cechu. Założenia te przekroczono i pod koniec tego roku do cechu należało 691 warsztatów. Była to najwyższa liczba zakładów należących do kędzierzyńsko-kozielskiego cechu w całej jego ponad czterdziestoletniej historii. Tworząc nowe zakłady preferowano wówczas specjalności: rzeźnictwo i wędliniarstwo, piekarnictwo i cukiernictwo, tapicerstwo oraz mechanikę pojazdową.

W 1978 r. dokonano kolejnej zmiany obszaru działania cechu. Polegała ona na usamodzielnieniu się oddziału cechu w Krapkowicach. W związku z tym 31 grudnia 1978 r. liczba zakładów zrzeszonych w kędzierzyńsko-kozielskim cechu zmniejszyła się do 416. Dwa lata później do cechu ponownie dołączono zakłady rzemieślnicze z gminy Polska Cerekiew. Spowodowało to zwiększenie liczby warsztatów do 476.

Korzystne zmiany w polityce państwa wobec rzemiosła występujące w latach osiemdziesiątych powodowały systematyczny przyrost liczby zakładów rzemieślniczych. Corocznie ilość nowo otwieranych zakładów była większa niż liczba zakładów zlikwidowanych. W efekcie przekroczono w 1982 r. stan z roku poprzedniego o 19 warsztatów i uzyskono liczbę 506 czynnych zakładów. Rezultat ten osiągnięto mimo likwidacji

Tabela 4

Zakłady rzemieślnicze w Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu — według stanu z 31 grudnia 1975 r.

Jednostka administracyjna	Liczba zakładów	Liczba zatrudnionych	
		ogółem	w tym uczniowie
Kędzierzyn-Koźle	238	561	105
Krapkowice miasto	70	136	35
Krapkowice gmina	55	79	18
Gogolin miasto	38	60	19
Gogolin gmina	30	33	1
Zdzieszowice miasto	23	47	10
Zdzieszowice gmina	12	13	—
Bierawa	34	66	7
Cisek	60	84	12
Reńska Wieś	65	91	20
Walce	63	88	12
Razem	688	1258	239

Tabela 5

Liczba zakładów rzemieślniczych w rejonie działania Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu w latach 1980—1987 — według stanu z 31 grudnia

Jednostka administracyjna	Liczba zakładów w roku							
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Kędzierzyn-Koźle	279	287	314	322	358	377	418	424
Bierawa	38	40	35	39	44	36	38	40
Cisek	63	65	59	61	59	59	60	56
Polska Cerekiew	35	37	34	31	27	27	26	25
Reńska Wieś	61	58	64	67	61	60	60	64
Razem	476	487	506	520	549	559	602	609

61 zakładów. Przyczyny likwidacji były zbliżone do tych, jakie występowały na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Zwiększyła się jednak liczba osób zamykających warsztaty z powodu wyjazdów do Republiki Federalnej Niemiec. Na 61 zlikwidowanych obiektów 13 przestało działać z powodu braku materiałów do produkcji, 11 z racji przejścia właściciela na rentę lub emeryturę, 11 bo właściciele wyjechali do RFN, 9 z powodu choroby właściciela, 6 z powodu wyjazdu właściciela na inny teren, 5 bo zabrakło zamówień i 6 z innych przyczyn. Pod koniec 1987r. liczba zakładów w rejonie działania cechu kędzierzyńsko-kozielskiego zwiększyła się do 609. Najwięcej zakładów bo 424 posiadał Kędzierzyn-Koźle, Reńska Wieś miała 64, Cisek 56, Bierawa 40 a Polska Cerekiew 25 (por. tab. 5).

Rozmieszczenie zakładów rzemieślniczych w zasadzie było wówczas prawidłowe jedynie w Kędzierzynie-Koźlu. W gminach natomiast brakowało zakładów fryzjerskich męskich, zakładów fotograficznych i szewskich. Wszędzie odczuwano niedobór usług krawieckich, stolarskich, introligatorskich i usług z zakresu mechaniki pojazdowej.

Zdecydowana większość rzemieślników czuła się w tych latach związana ze swoim zawodem. Wielu z nich chciało budować nowe obiekty. W 1985 r. osób takich było 40. Korzystnie układała się także współpraca z administracją państwową. Niewątpliwie przyczynił się do tego program rozwoju drobnej wytwórczości w województwie opolskim w latach 1986—1990, przyjęty do realizacji w 1986 r. przez Wojewódzką Radę Narodową w Opolu.

Analizując sytuację rzemiosła na ziemi kozielskiej w okresie Polski Ludowej nie sposób pominąć sytuacji zaopatrzeniowej. Poza innymi, przedstawionymi wyżej, przyczynami decydowała ona o stanie ilościowym i jakościowym kozielskiego rzemiosła. Zachowana dokumentacja, jak również relacje rzemieślników, umożliwiają w miarę dokładne odtworzenie stanu zaopatrzenia rzemiosła w surowce i pozwalają stwierdzić, że właściwie tylko w niektórych latach rzemieślnicy nie narzekali na braki w zaopatrzeniu. Przeważnie mieli oni znaczne kłopoty z uzyskaniem odpowiednich surowców. Sytuacja poszczególnych branż prawie nigdy nie była taka sama, niekiedy dobre zaopatrzenie kilku z nich znacznie odbiegało od złej sytuacji pozostałych. Wahania w zaopatrzeniu dawały się odczuć szczególnie w tych branżach, które codziennie dostarczały swoją produkcję odbiorcom.

W pierwszych latach po wyzwoleniu nie było większych skarg rzemieślników na zaopatrzenie. Sytuacja zmieniła się w 1948, a zwłaszcza w 1949 r. Na skutek braku surowca praktycznie przestała wówczas działać większość warsztatów wędliniarskich. Zdekompletowana została także branża szewska. Bardzo, w 1949 r., narzekali na zaopatrzenie piekarze. Nie mogąc kupić węgla, co groziło wstrzymaniem produkcji, interwenio-

wali oni za pośrednictwem cechu i starostwa w Centrali Węglowej w Chorzowie o zwiększenie dostaw. Piekarze obawiali się, że ograniczenie produkcji może spowodować oskarżenie ich o sabotaż. Narzekali oni również na brak płótna na fartuchy oraz brak proszków do mycia i środków do zwalczania robactwa. Problemy zaopatrzenia podnoszone były prawie na każdym walnym zebraniu członków cechu. 16 marca 1952 r. poświęcając dużo uwagi brakom zaopatrzeniowym skarżono się głównie na brak drewna, żelaza i mąki. Brakowało też wtedy cukru. Przykładowo: cały cech otrzymał w kwietniu 1952 r. — 400 kg cukru, w maju — 200 kg i w czerwcu również 200 kg, podczas gdy sami lodziarze, których wówczas było sześciu, potrzebowali po 100 kg cukru na miesiąc.

Aby poprawić zaopatrzenie w mąkę piekarze interweniowali w czerwcu 1952 r. w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu. Niewiele to dało, gdyż 27 listopada 1952 r. na zebraniu z udziałem 44 piekarzy domagano się wyjaśnień dlaczego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koźlu odmawia im przydziału mąki i zmusza do zamykania zakładów. Brak mąki nie był jedynym powodem trudnej sytuacji piekarzy. Nie mieli oni także opału, bowiem 16 kg węgla przydzielanych proporcjonalnie do 100 kg mąki nie wystarczało do rytmicznej produkcji. Pozyskanie opału z nieudokumentowanych źródeł groziło rzemieślnikom sankcjami karnymi. Lata 1952—1953 były chyba najtrudniejszymi latami dla piekarzy w całej powojennej historii kozielskiego rzemiosła. Nieraz skarżyli się, że z powodu braku surowców „...zatracają wyuczone rzemiosło i stają się bezwartościowymi".

W tym samym czasie kowale nie mogli właściwie pracować, bo otrzymywany przez nich węgiel zawierał około 40% kamienia, a zakaz używania energii elektrycznej od godziny 15.00 do 22.00 uniemożliwiał im wykonywanie często pilnych napraw — co ze społecznego punktu widzenia powodowało duże straty. Krzywdzące, zdaniem rzemieślników, było uprzywilejowanie w przydziałach osób zrzeszonych w Pomocniczej Spółdzielni Rzemieślniczej Wielobranżowej w Koźlu. Utrzymujące się trudności zaopatrzeniowe stały się przyczyną poważnej krytyki istniejącego stanu rzeczy, jaka wystąpiła na walnym zebraniu w dniu 4 lipca 1954 r. Stwierdzono tam m.in. „...pracowaliśmy dla dobra Polski Ludowej, pracujemy i pracować będziemy z całym zasobem naszych sił, gdy tylko otrzymamy pomoc w postaci surowca koniecznego do wyrobów. Praca nasza będzie więcej intensywna i więcej wydatna — rzemiosło włączone w nurt planu 6-letniego wykona nałożone na nie zobowiązania — pragnie tylko pomocy w zaopatrzeniu".

Lata jakie nastąpiły po 1956 r. cechowały się poprawą sytuacji zaopatrzeniowej. Wprawdzie jesienią 1956 r. rzemieślnicy podkreślali, że z zaopatrzeniem wcale nie jest dobrze ale faktycznie w następnych mie-

siącach ich skargi ucichły. Co pewien okres czasu zwracano jednak uwagę na nieprawidłowości jakie w tym zakresie miały miejsce. Przykładowo: pod koniec 1965 r. zarząd cechu zwracał uwagę kompetentnym czynnikom, że rzemieślnicy nie mogli legalnie dokonywać zakupów pewnych materiałów, które bez kłopotów mogli kupować rolnicy. W konsekwencji powodowało to rozwój nielegalnego rzemiosła rozwijającego się poza organizacją cechową.

Korzystnie jednak zmieniła się pod koniec lat sześćdziesiątych sytuacja zaopatrzeniowa piekarzy, których od 1968 r. zaopatrywał w surowce Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" w Koźlu.

Przyspieszenie rozwoju gospodarczego kraju, jakie miało miejsce w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych, ułatwiło zaopatrywanie się rzemieślników w potrzebne im materiały. W 1972 r., zdaniem kierownika Rzemieślniczej Spółdzielni Zaopatrzenia i Zbytu w Koźlu, trudności zaopatrzeniowe występowały tylko w branży skórzanej i budowlanej. Trudności zaczęły się jednak wkrótce ujawniać. Już w 1976 r. pojawiły się kłopoty związane z niskimi limitami energii elektrycznej, przyznawanymi rzemieślnikom. Wtedy też brakowało cementu, szkła budowlanego i różnych detali koniecznych do prawidłowego funkcjonowania wielu warsztatów. Braki w niektórych asortymentach były tak duże, że zupełnie sparaliżowały wykonywanie usług dla ludności. M.in. tak było w 1978 r. z usługami szklarskimi. Rzemieślnicza Spółdzielnia Zaopatrzenia i Zbytu w Koźlu, dążąc do poprawy sytuacji, zakupywała dla rzemieślników w miejscowych dużych zakładach przemysłowych zbędne surowce. Znaczniejszej poprawy zaopatrzenia jednak nie uzyskano. Sytuację rzemieślników pogarszał fakt, że władze finansowe jako dowód zakupu honorowały tylko rachunki, a większość sklepów ich nie wystawiała.

Trudna sytuacja zaopatrzeniowa jeszcze pogorszyła się w 1980 r., a w 1981 r. w niektórych branżach stała się dramatyczna. Część warsztatów w branży spożywczej, szczególnie cukierniczych i wędliniarskich, zaprzestała wtedy działalności. Prawie wszyscy rzemieślnicy odczuwali brak węgla, a jakość tego który otrzymywali na ogół była zła. W dodatku, zdaniem zainteresowanych, rzemieślnicy Kędzierzyna-Koźla i okolicznych gmin byli niesprawiedliwie traktowani przez Hurtownię Zaopatrzenia Rzemiosła w Opolu. Jednakże, według oceny ówczesnych władz Izby Rzemieślniczej w Opolu, w latach 1981—1982 sytuacja zaopatrzeniowa całego opolskiego rzemiosła była bardzo zła i rzemieślnicy Kędzierzyna-Koźla nie byli traktowani gorzej niż inni. Mimo pewnej poprawy jaka wystąpiła 1983 r. w zaopatrzeniu w surowce, narzędzia i maszyny nadal wiele zakładów nie mogło z powodu braków zaopatrzeniowych

prowadzić normalnej działalności. Do dotychczasowych kłopotów dołączyły się wtedy jeszcze problemy z paliwem. Cech za pierwsze półrocze 1984 r. otrzymał 184 talony paliwowe o nominale 2×15 litrów. Nie wystarczyło to nawet do zaspokojenia potrzeb połowy rzemieślników.

Wszystkie te kłopoty znajdowały odbicie w uchwałach i rezolucjach podejmowanych przez rzemieślników. W jednej z nich, z 15 maja 1985 r. stwierdzono: „W sytuacji kiedy występuje brak surowców, kłopoty z częściami zamiennymi„ brak maszyn i urządzeń a nawet odpowiednich narzędzi, kiedy narastają w szalonym tempie ceny, kiedy w sposób nadmierny są podnoszone wymiary podatkowe i opłaty ZUS — należy bezwzględnie ratować to co jeszcze można uratować... Najważniejszą sprawą dla rzemieślników jest zapewnienie stabilnej sytuacji i rozwiązanie problemu zaopatrzenia... Rzemieślnicy obecnie żyją z dnia na dzień, nie mają pewności co przyniesie jutro".

Ta pesymistyczna ocena stała się w następnych latach częściowo nieaktualna. W większości branż nastąpiła bowiem odczuwalna poprawa i mimo, że prawie zawsze czegoś brakowało rzemieślnikom do produkcji to jednak mogli oni względnie normalnie wykonywać swoje zadania. Wprowadzenie w życie ustawy o drobnej wytwórczości z 31 stycznia 1985 r. umożliwiło rzemieślnikom dokonywanie zakupów środków produkcji bezpośrednio w zakładach produkcyjnych, w jednostkach handlowych oraz u ludności, w tym także u producentów rolnych. To ułatwienie nie zawsze jednak było odczuwalne, ponieważ żądania niektórych zakładów państwowych i spółdzielczych dostarczenia przy zakupie tzw. wsadu dewizowego uniemożliwiały rzemieślnikom zaopatrywanie się u tych producentów.

Stabilność zakładów rzemieślniczych w znacznej mierze zależała od polityki podatkowej państwa. Poprzez jej zmiany można zaobserwować zmieniający się stosunek władz do rzemiosła oraz określić dominujące tendencje w danym okresie. W początkowych latach powojennych polityka podatkowa państwa sprzyjała stabilizacji rzemiosła. Niekorzystne okazały się jednak zmiany jakie w niej zaczęto wprowadzać w 1948 r. Rosnące obciążenia podatkowe często czyniły produkcję rzemieślniczą nieopłacalną. Wprowadzony w 1950 r. zryczałtowany podatek został źle przyjęty przez rzemieślników. Na walnym zebraniu, w dniu 18 kwietnia 1955 r., kozielscy piekarze twierdzili, że wymierzone im podatki obrotowe i dochodowe przekraczają ich możliwości płatnicze i mogą spowodować przerwanie przez nich produkcji pieczywa. Zwracano wówczas także uwagę, że mimo iż w ostatnich trzech latach obroty rzemiosła zmniejszyły się to jednak wzrosły obciążenia finansowe rzemieślników

Zmniejszenie podatków nastąpiło dopiero w 1956 r. Obciążenia podatkowe były wtedy, w stosunku do 1953 r., mniejsze dla jednego zakładu rzemieślniczego o około 30%. W roku następnym (1957) podatki kształ-

towały się na poziomie 1954 r., mimo że obroty rzemiosła zwiększyły się o około 35%.

Pomimo tych pozytywnych zmian co pewien okres czasu ujawniało się niezadowolenie kozielskich rzemieślników z powodu obciążeń podatkowych. Zdarzały się wypadki skarg na pracowników biura cechu, którzy — zdaniem zainteresowanych — przejawiali mało ofensywności w obronie praw rzemieślników podczas posiedzeń Komisji Podatkowej przy Wydziale Finansowym Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koźlu. Zwracano także uwagę, że obciążenia podatkowe kozielskich rzemieślników są zbyt wysokie w stosunku do rzemieślników w innych województwach.

Bardzo poważnie wzrosły podatki w 1970 r. Zdarzały się wtedy sytuacje, że podatek ryczałtowy wzrastał z 3500 zł do 25 000 zł rocznie. Mimo ustabilizowania podatków w roku następnym uczucie niezadowolenia u wielu rzemieślników pozostało. Ujawniło się ono m.in. na walnym zebraniu 24 maja 1971 r. głównie w krytyce miejscowego Wydziału Finansowego, któremu zarzucano dużą samowolę przy ustalaniu ryczałtów podatkowych.

Znaczne niezadowolenie ujawniło się wśród rzemieślników po utworzeniu Kędzierzyna-Koźla, przede wszystkim z powodu wzrostu podatków od lokali. Mimo różnego rodzaju ulg, np. z tytułu inwestycji, kształcenia uczniów, podeszłego wieku lub inwalidztwa, obciążenia podatkowe dla wielu rzemieślników były wysokie. Wprawdzie udawało się czasem, dzięki nieustępliwości pracowników cechu, uzyskać obniżenie wymiaru podatków — ale wymagało to dodatkowych starań. Niezadowolenie rzemieślników z powodu braku stabilnej polityki podatkowej znalazło odzwierciedlenie w uchwale walnego zebrania w dniu 15 maja 1985 r. W jednym z jej fragmentów podkreślono: „Ze wszech miar bardziej opłacalny dla państwa jest wzrost gospodarczy rzemiosła, niż traktowanie go wyłącznie jako elementu ściągania podatków, gdyż w konsekwencji będzie to prowadziło do coraz słabszego zasilania budżetu państwa z jednoczesnym brakiem na rynku podstawowych usług i wyrobów rzemieślniczych".

Często podejmowanym problemem, zwłaszcza w pierwszym powojennym dziesięcioleciu, był problem uspołecznienia rzemiosła. Rzemiosło uspołecznione tym różni się od indywidualnego, że wykonują go spółdzielnie zatrudniające rzemieślników.

W 1947 r. w Koźlu założono Pomocniczą Spółdzielnię Rzemieślniczą Wielobranżową. Tendencje do przekształcenia jej w spółdzielnię pracy wywołały niezadowolenie większości rzemieślników. Mimo to na nadzwyczajnym zebraniu odbytym 29 października 1950 r. przyjęto rezolucję, w której stwierdzono m.in. „Uznajemy wyższość nowej uspołecznionej

formy planowej gospodarki nad indywidualną i bezplanową gospodarką rozproszonych warsztatów rzemieślniczych, wytworzoną w przeżytym już ustroju kapitalistycznym". Podkreślono też wtedy, że budowa spółdzielni pracy ma tak przebiegać, żeby nie doszło do zakłóceń w realizacji zadań produkcyjnych. Zaplanowane zebrania informacyjne na temat uspółdzielczenia, jakie miały się odbyć w poszczególnych branżach, nie doszły jednak do skutku ponieważ rzemieślnicy je zbojkotowali. Mimo to, w pierwszej połowie 1951 r. Pomocnicza Spółdzielnia Rzemieślnicza Wielobranżowa w Koźlu stała się spółdzielnią pracy. Doprowadziło to do zerwania kontaktów ze spółdzielnią przez wielu rzemieślników, co w konsekwencji spowodowało znaczne trudności w jej działaniu. W tej sytuacji 17 grudnia 1951 r. kozielską spółdzielnię włączono do spółdzielni tego samego typu w Strzelcach Opolskich. Wkrótce jednak poinformowano o planach przekazania w gestię spółdzielni wszystkich spraw związanych z zaopatrzeniem rzemiosła. Skłoniło to kozielskich rzemieślników, członków spółdzielni, do podjęcia starań o ponowne przeniesienie spółdzielni do Koźla. Ponieważ starania te nie dały pozytywnych rezultatów, na walnym zebraniu członków w dniu 30 listopada 1952 r. zadecydowano utworzyć nową spółdzielnię i jednocześnie wycofać ze spółdzielni w Strzelcach Opolskich majątek byłej Pomocniczej Spółdzielni Rzemieślniczej Wielobranżowej w Koźlu. Od 1 stycznia 1953 r. nowa spółdzielnia rozpoczęła działalność. Opór przeciwko wstępowaniu do spółdzielni i przekształcaniu warsztatów w punkty usługowe był jednak u wielu rzemieślników znaczny. W tej sytuacji, jesienią 1953 r., kierownictwo cechu zorganizowało narady branżowe i wyjazdy członków zarządu na wieś w celu skłonienia rzemieślników do związania się ze spółdzielnią. Poczynania te zaczęły przynosić efekty i sytuacja spółdzielni stopniowo się normowała. Często jednak podnosiły się głosy krytyki skierowane przeciwko jej kierownictwu. Zarzucano mu brak dbałości w zaspokajaniu potrzeb zaopatrzeniowych rzemiosła oraz doprowadzenie do obniżenia rentowności spółdzielni.

Po 1956 r. zrezygnowano z nacisków zmierzających do uspołecznienia kozielskiego rzemiosła. Nie znaczyło to jednak, że zniknęła tendencja do rozwijania zespołowej działalności gospodarczej w zakresie zaopatrzenia i zbytu. Wysiłki zmierzające w tym kierunku były kontynuowane i przynosiły one wymierne efekty. Kozielska spółdzielnia stała się w 1957 r. Rzemieślniczą Spółdzielnią Zaopatrzenia i Zbytu. Od 1961 r. przejęła ona całe zaopatrzenie kozielskiego rzemiosła. Mimo, że rzemieślnicy często krytykowali poczynania spółdzielni to jednak stała się ona spółdzielnią zrzeszającą większość członków kozielskiego cechu. Od 1973 r. spółdzielnia nosi nazwę Spółdzielni Rzemieślniczej. W 1987 r. uzyskała ona 1,8 mld zł obrotu, co zapewniło jej trzecią pozycję wśród spółdzielni tego typu w województwie opolskim.

4. UCZNIOWIE

Poważnym problemem kozielskiego rzemiosła był nabór kandydatów do zawodów rzemieślniczych. Kwestia ta wystąpiła już w latach 1948—1949, a skomplikowała się po 1950 r. Zakłady produkcyjne w powiecie przyjmowały wtedy każdego kandydata do nauki i pracy. Rzemiosło mogło więc pozyskiwać w zasadzie tych, którzy z różnych względów nie znaleźli się w uspołecznionych zakładach produkcyjnych. Nie zawsze był to element najlepszy, stąd wysiłek mistrzów aby wykształcić dobrych fachowców był większy niż w sytuacji gdyby nabór do zawodu był normalny.

Zarząd cechu zawsze zwracał uwagę na szkolenie uczniów. Już 14 kwietnia 1949 r. zorganizowano dużą naradę z udziałem przedstawicieli Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego w Katowicach, dyrektora Zakładu Doskonalenia Rzemiosła i dyrektora Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Koźlu. Uzgodniono na niej warunki rozpoczęcia kursów przez uczniów kończących terminowanie w zakładzie. Parę miesięcy później przedyskutowano sprawę nadmiernego obciążenia pracującej młodzieży i złych warunków sanitarnych panujących w wielu zakładach rzemieślniczych. W zachowanej dokumentacji widać dużą troskę władz cechowych o rozwój zawodowy uczniów, o ich kształcenie i dokształcanie. Aby skłonić uczniów do rzetelnego wywiązywania się z ich obowiązków systematycznie organizowano spotkania mistrzów szkolących uczniów z dyrekcją i nauczycielami Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Koźlu. Wspólnie z dyrekcją szkoły zwracano mistrzom uwagę na konieczność ścisłej kontroli frekwencji uczniów na zajęciach szkolnych. Zdarzało się, np. w kwietniu 1960 r., że uczniów mających złą frekwencję karano grzywną, a zebrane kwoty przeznaczano na cele społeczne — w tym wypadku na Społeczny Fundusz Budowy Szkół Tysiąclecia.

Przez wszystkie lata wiele wysiłku wkładano w pozyskiwanie uczniów szkół podstawowych do nauki rzemiosła. W tym celu pracownicy biura cechu oraz przedstawiciele zarządu odwiedzali szkoły podstawowe, agitując młodzież do zawodów rzemieślniczych. Akcje tego typu organizowano corocznie. W niektórych latach podejmowano działania specjalne. Przykładowo: w 1974 r. w porozumieniu z dyrekcją Szkoły Podstawowej nr 1 w Kędzierzynie przyjęto do nauki zawodu uczniów, którzy ukończyli 5 klas szkoły podstawowej. Uczniowie ci kontynuowali naukę w szkole podstawowej a jednocześnie zdobywali praktyczną wiedzę w zakładach rzemieślniczych. Po trzech latach nauki 14 osób przystąpiło do egzaminu czeladniczego.

Innymi niekonwencjonalnymi formami pozyskiwania uczniów było wyświetlanie w 1978 r. w szkołach kolorowego filmu zachęcającego do podjęcia nauki w zawodach rzemieślniczych, zorganizowanie w 1979 r.

giełdy zawodowej dla uczniów szkół podstawowych, a w 1986 r. przeprowadzenie cyklu prelekcji dla uczniów klas VII i VIII szkół podstawowych. W niektórych szkołach zorganizowano w tych latach konkursy wiedzy o rzemiośle, a do wszystkich szkół rozesłano informacje pisemne o możliwościach podjęcia praktycznej nauki rzemiosła. Dostarczono tam także plakaty i broszury.

Barierą utrudniającą zwiększenie liczby uczniów przygotowywujących się do zawodów rzemieślniczych była niechęć niektórych właścicieli zakładów do szkolenia uczniów. Niechęć ta wynikała z różnych przyczyn, ale głównie z tego, że kształcenie uczniów przez mistrza wymagało z jego strony zainteresowania postępami szkolnymi wychowanka oraz własnego przygotowania pedagogicznego. Słabe przygotowanie zawodowe ucznia przystępującego do egzaminu czeladniczego mogło narazić mistrza na krytyczne uwagi ze strony zarządu. Protokoły posiedzeń zarządu często zawierają informacje o udzielaniu pouczeń rzemieślnikom, których uczniowie wykazali się nikłą wiedzą zawodową. Podobnie było w wypadku słabej frekwencji uczniów na zajęciach szkolnych. Odpowiedzialność za to, zdaniem zarządu, ponosił także mistrz, u którego uczeń pobierał nauki praktyczne.

Zarząd cechu chcąc ułatwić rzemieślnikom kształcenie uczniów organizował dla nich kursy pedagogiczne. Akcję tę podjęto w latach sześćdziesiątych, a rozwinięto w siedemdziesiątych. Rzemieślnicy na ogół niechętnie uczestniczyli w tych zajęciach. Przykładowo: na 40 osób zapisanych w 1972 r. na kurs, ukończyło go tylko 12, a w 1974 r. na wysłane zaproszenia do 95 osób odpowiedziało pozytwnie tylko kilkunastu. Od 1980 r. kursy pedagogiczne stały się dla mistrzów szkolących uczniów obowiązkowe. Odtąd musieli je odbywać raz na 5 lat. Wpłynęło to na zwiększenie liczby organizowanych kursów i liczby uczestniczących w zajęciach. Przykładowo — od maja 1980 r. do lipca 1981 r. zorganizowano 3 kursy dla około 80 osób. O docenianiu przez cech kwestii kształcenia uczniów świadczy fakt, że od 1983 r. problematyką kształcenia uczniów zajmował się inspektor d/s uczniowskich.

Liczba uczniów kształcących się w zawodach rzemieślniczych była w poszczególnych latach różna (por. tab. 3). Mimo na ogół systematycznego wzrostu liczby kształconych nie wykorzystywano w tym zakresie wszystkich możliwości. Np. w 1965 r. szkolono 117 uczniów, gdy mistrzów uprawnionych do nauczania zawodu było 200. Nie zawsze szkolono uczniów w tych specjalnościach, na które było największe zapotrzebowanie. We wspomnianym wyżej 1965 r. w zawodzie piekarza szkolono tylko 7 uczniów, a w tak potrzebnym zawodzie szewca żadnego. Niechęć mistrzów do szkolenia uczniów utrzymywała się również w latach następnych. W 1973 r. na 275 mistrzów uczniów szkoliło tylko 101, a dziesięć lat później na 123 zakłady uprawnione do szkolenia kształcenie odby-

wało się tylko w 59. Niewiele lepiej było w 1985 r., kiedy na 122 zakłady uprawnione do szkolenia, uczniów w liczbie 154 kształciło tylko 80 zakładów. Mimo starań ze strony zarządu cechu i poszczególnych rzemieślników nie potrafiono pozyskać wystarczającej liczby uczniów, którzy chcieliby kształcić się w zawodach budowlanych i metalowych. Obserwuje się natomiast, zwłaszcza w latach osiemdziesiątych, wzrost liczby chętnych do zdobywania zawodu w branżach: cukierniczej, fryzjerskiej, krawieckiej i mechaniki pojazdowej.

Zjawiskiem, które niepokoiło kierownictwo cechu, było przedterminowe rozwiązywanie umów — głównie przez uczniów. Świadczyło to o tym, że mistrz nie potrafił rozbudzić w uczniu zaintersowania zawodem, a także bardzo często że nie pomógł mu przezwyciężyć początkowych trudności. W 1979 r. na 114 kształconych uczniów przedterminowo rozwiązano 31 umów, a w 1983 r. na 150 uczniów umowy przewcześnie rozwiązano w 20 wypadkach. Spośród 19 umów rozwiązanych w 1985 r. 15 rozwiązano na wniosek uczniów, a jedynie 4 na wniosek mistrza.

Aby uczniów trwale związać z zawodem rzemieślnika organizowano dla nich wycieczki, konkursy i zawody. M.in. w 1977 r. zorganizowano

Legitymacja z 1947 r. członka Cechu Bolesława Felsztyńskiego.

konkurs na przodującego ucznia w rzemiośle, a w 1986 r. konkurs na wzorowego ucznia. Organizowano także wystawy prac uczniowskich. Najciekawszą z nich była Wojewódzka Wystawa Prac Uczniowskich zorganizowana przez cech w 1987 r. w salach kędzierzyńsko-kozielskiego Klubu Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Chemicznego.

Spośród mistrzów szkolących uczniów wielu wyróżniło się znacznym zaangażowaniem. Systematycznie podnosili oni swoje umiejętności pedagogiczne, a także wnosili duży wkład w zdobywanie umiejętności zawodowych podopiecznych uczniów. Dbali również o kształtowanie właściwych postaw zawodowych przyszłych rzemieślników. Byli więc faktycznymi wychowawcami młodzieży. Niektórzy z nich otrzymali „Złotą odznakę mistrza za szkolenie uczniów w rzemiośle" a inni odznakę srebrną. W ponad czterdziestoletniej historii cechu osób takich było kilkadziesiąt, a wśród nich: Konrad Auer, Roman Cichoń, Krystyna Figler, Adam Fus, Kazimierz Gajda, Henryk Gawlica, Bogdan Głuszczuk, Karol Kandziora, Stanisław Kowal, Karol Kurpanik, Gerard Lip, Herman Liszka, Otylia Miozga, Krystyna Mularska, Andrzej Piebiak, Maksymilian Przezdzing, Helmut Skornik i Karol Wiechowski.

5. POWSTANIE I ORGANIZACJA CECHU

Nieodłącznym atrybutem rzemiosła jest jego samorządność. Uwidacznia się ona głównie w działalności cechów i ich związków. Zaraz po wojnie przynależność do cechu była dobrowolna, od 1948 r. stała się jednak obowiązkowa. Ogniwami samorządu gospodarczego rzemiosła są izby rzemieślnicze. Siedzibami ich są miasta wojewódzkie.

Powiat kozielski po wyzwoleniu należał do województwa śląskiego. Istniejąca tu od 31 stycznia 1945 r. Katowicka Izba Rzemieślnicza utworzyła 7 września 1945 r. swoją ekspozyturę w Opolu. Po powstaniu w 1950 r. województwa opolskiego podjęto decyzję o utworzeniu Izby Rzemieślniczej w Opolu. Rozpoczęła ona działalność w lipcu 1951 r. Izby: katowicka do 1951 r. i opolska po tym terminie, jako organy gospodarczego i zawodowego samorządu rzemieślniczego reprezentowały i popierały rozwój rzemiosła na terenie województwa i tym samym sprawowały nadzór nad działalnością cechów. Do podstawowych zadań cechów należała obrona interesów gospodarczych swoich członków, prowadzenie działań zmierzających do podniesienia kwalifikacji zawodowych rzemieślników, szkolenie uczniów oraz popieranie na terenie swojego działania rozwoju rzemiosła i podnoszenie jego poziomu technicznego.

Tworzenie cechów na obszarze województwa śląskiego przebiegało niejednolicie. Szybko wznowiły one działalność w tych powiatach, które

przed 1939 r. należały do Polski. Słabiej natomiast postępowało ich organizowanie na Opolszczyźnie. Niemniej wiele z nich utworzono już w 1945 r. W powiecie kozielskim proces budowy cechu przebiegał wolniej i w odróżnieniu od innych powiatów — gdzie doszło do utworzenia kilku cechów — tutaj powstał tylko jeden. Przyjął on nazwę Cech Zjednoczonych Rzemieślników w Koźlu. Założono go 13 lutego 1946 r. z ini-

Jedna strona sztandaru Cechu Zjednoczonych Rzemieślników w Koźlu — ufundowanego w 1947 r.

cjatywy komitetu w składzie: Jan Kluk — kierownik Wydziału Gospodarczego w Koźlu, Urbański — kierownik Urzędu Pośrednictwa Pracy, inż. Michał Dziurlaj — kierownik Publicznej Średniej Szkoły Zawodowej w Koźlu i Zbigniew Tekiel — referent Wydziału Przemysłowego w starostwie kozielskim. Zebranie założycielskie cechu odbyło się w restauracji przy ulicy Piastowskiej 17 (obecnie w lokalu tym znajduje się Introligatorska Spółdzielnia Pracy „Opolanka") przy stosunkowo dużej frekwencji. Starszym cechu został Eugeniusz Sierka — mistrz rzeźnicki, podstarszymi: Bartłomiej Głowacki i Bronisław Czuba, sekretarzem

Włodzimierz Worobiej, a skarbnikiem Konstanty Rydzy. Nowo utworzony cech nie posiadał początkowo własnego lokalu, nie miał też dostatecznych funduszy na rozwinięcie odpowiedniej działalności. Włączył się jednak w rozwiązywanie wielu ważnych dla powiatu kwestii, m.in. jego członkowie współdziałali z odpowiednimi władzami w szacowaniu mienia poniemieckiego. Rzemieślnicy zrzeszeni w cechu, w miarę swoich możliwości, uczestniczyli w wielu ważnych dla rzemiosła opolskiego wydarzeniach. Takim była m.in. zorganizowana jesienią 1946 r. w Gliwicach Wystawa Przemysłu Śląska Opolskiego, czy obchodzone w połowie 1947 r. 25-lecie utworzenia Izby Rzemieślniczej w Katowicach oraz przygotowana w 1948 r. wystawa „Opole 1946—1948".

Istotne zmiany organizacyjne związane z funkcjonowaniem cechu nastąpiły w 1948 r. W początkach kwietnia tego roku podjęto dyskusję o podziale cechu. Opierając się na decyzjach Izby Rzemieślniczej w Katowicach postanowiono utworzyć następujące cechy: piekarzy, metalowców, rzeźników, szewców, krawców, budowlanych i cech mieszany — zwany inaczej zbiorowym. Wytypowano też następujących kandydatów do zarządów cechów:

Piekarze — Leon Golenia, Leon Talar, Stanisław Kowal, Jerzy Wieczorek, Teodor Chrobasik, Franciszek Talaga i Ludwik Chodorowski,

Metalowcy — Adam Fus, Paweł Gawlica, Antoni Chryst, Paweł Kaliga, Alojzy Kirchniawy, Hieronim Cedzik, Henryk Jakubowski, Jan Rylko i Henryk Kandziora,

Rzeźnicy — Stanisław Kaczmarek, Karol Banczyk, Jan Kaliga, Ignacy Lachowicz, Julian Rudzki, Bronisław Konopczyński, Alfons Celner, Szczepan Krawczyk i Walenty Foltys,

Szewcy — Stanisław Ziach, Wojciech Ziemski, Stanisław Bandrowski, Józef Pochopień, Jan Mutke, Alojzy Kocur, Józef Rajner, Władysław Pasikiewicz i Piotr Kwiatkowski,

Krawcy — Władysław Bróg, Jan Bamm, Piotr Kowalik, Stefania Tyrasowa, Anna Szlapa, Wacław Kuczera, Józef Miśków i Józef Łoza,

Budowlani — Mikołaj Martiuk, Karol Wiechowski, Józef Markiewka, Franciszek Kecler, Jan Pandel, Ludwik Ficoń, Teodor Szreiber i Józef Długosz,

Cech zbiorowy — Bronisław Czuba, Jan Orzechowski, Włodzimierz Worobiej, Stefan Czerkawski, Franciszek Lewtakowski, Grzegorz Świrski, Arnold Sobocik, Ambroży Wilk i Józef Mularski.

Osoby te spotkały się 18 lipca 1948 r. na „konferencji zarządów cechów rzemieślniczych w Koźlu". Przedyskutowano wówczas propozycje organizacji cechów w Koźlu, przedstawione przez Izbę Rzemieślniczą w Katowicach. M.in. dotyczyły one likwidacji niektórych cechów kozielskich i włączenia ich do odpowiednich cechów w Prudniku. Chodziło tu m.in. o cech szewców, który planowano przekazać do Prudnika. Decyzja

ta spotkała się jednak z protestem zainteresowanych rzemieślników i nie została zrealizowana. 25 lipca 1948 r., podczas walnego zebrania, w którym uczestniczyło 300 osób, powstał Powiatowy Cech Zjednoczonych Rzemieślników w Koźlu. Pod koniec 1948 r., zgodnie z decyzją Izby Rzemieślniczej w Katowicach z 20 listopada 1948 r., cech kozielski traktowany był jako filia cechów w Prudniku. Stan ten odzwierciedla nazwa cechu występująca od tego czasu. Brzmiała ona: Okręgowy Związek Cechów w Prudniku, Oddział w Koźlu. Zlikwidowane zostało wówczas konto Powiatowego Cechu Zjednoczonych Rzemieślników w Koźlu, a utworzone konto Okręgowego Związku Cechów w Prudniku, Oddział w Koźlu.

Z zachowanej dokumentacji wynika, że w skład kozielskiego oddziału wchodziły wówczas cechy: wędliniarzy, piekarzy, kowali, krawców i szewców. W 1949 r. na skutek różnych okoliczności praktycznie przestały istnieć cechy szewców i wędliniarzy. Przeprowadzona w lutym 1950 r. reorganizacja cechów — zgodnie z zarządzeniem wojewody śląsko-dąbrowskiego z 27 lutego 1950 r. i Izby Rzemieślniczej w Katowicach z 28 lutego 1950 r. — usankcjonowała istnienie w Koźlu cechów piekarzy, metalowców, i włókienników. Wchodziły one w skład istniejącego oddziału w Koźlu.

16 maja 1952 r., podczas konferencji Okręgowego Związku Cechów w Prudniku, zapadła decyzja o przekształceniu cechów w Cech Rzemiosł Różnych. Członkowie cechów kozielskich przyjęli tę decyzję z zadowoleniem i na nadzwyczajnym zebraniu odbytym 25 maja 1952 r. powołali Cech Rzemiosł Różnych w Koźlu. Terenem działania cechu był powiat kozielski. Z Okręgowego Związku Cechów w Prudniku przekazano do Koźla 86 warsztatów, w tym: 11 budowlanych, 14 fryzjerskich, 2 wędliniarskie, 38 drzewnych i 21 skórzanych.

Ustalona w 1952 r. nazwa cechu obowiązuje nadal, z tym że 27 czerwca 1976 r. dostosowano ją do zmienionej nazwy miasta i odtąd brzmi ona: Cech Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu. Obszar działania cechu ulegał kilkakrotnie zmianom. W 1988 r. cech obejmował zasięgiem swojego działania miasto Kędzierzyn-Koźle oraz gminy: Bierawę, Cisek, Polską Cerekiew i Reńską Wieś.

Każdorazowe zmiany terenu działania cechu, jego nazwy lub zasad organizacyjnych powodowały zmianę statutu cechu. W ciągu 42 lat istnienia cechu statut zmieniany był wielokrotnie. Ciężar gatunkowy tych zmian był różny, od bardzo istotnych — dotyczących np. zasięgu terytorialnego cechu, do mniej ważnych — jak np. zmiana nazwy „walne zgromadzenie delegatów" na „zebranie delgatów". Pierwszy statut kozielskiego cechu pochodzi z 1946 r. Ważne zmiany wprowadzono w nim w 1948 r., a następnie w 1952 r., 1976 r., 1978 r. i 1980 r. Wielokrotnie statut był zmieniany w latach osiemdziesiątych. Było to pochodną burzli-

wych przemian zachodzących wówczas w naszym państwie. Ostatnia zmiana statutu miała miejsce 19 marca 1987 r. Zniesiono wówczas zapis ograniczający pełnienie funkcji z wyboru do dwóch kadencji.

Organami kozielskiego cechu, podobnie jak każdego innego, były: walne zebrania (zwane także walnymi zgromadzeniami), zarząd, komisja rewizyjna i sąd cechowy. Zasady funkcjonowania tych organów wielokrotnie ulegały zmianom.

Najważniejszym organem cechu, będącym jego samorządną władzą było walne zebranie. W pierwszych latach istnienia cechu zebrania te odbywały się dwa razy w ciągu roku — na wiosnę i jesienią. Jeśli zaistniała konieczność organizowano zebrania częściej. Uczestniczyli w nich wszyscy rzemieślnicy. Po przemianach jakie nastąpiły w 1956 r. i wzroście liczby rzemieślników walne zebrania członków przekształcono w walne zebrania delegatów. Są one organizowane raz w roku w okresie wczesnowiosennym. Od 19 marca 1987 r. walne zebrania noszą nazwę zebranie delegatów. Tematyka zebrań była różna. Zawsze jednak uchwalano preliminarz budżetowy, podejmowano decyzje o składkach, określano wszystkie ważne dla cechu kwestie, a na walnych zebraniach sprawozdawczo-wyborczych powoływano zarząd, komisję rewizyjną i sąd cechowy. Niejednokrotnie walne zebrania były okazją do przekazywania rzemieślnikom informacji politycznych i aktualnych. Przeważnie czynił to kierownik biura. Szczególnie często informacje te przekazywano podczas zebrań organizowanych w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych. W późniejszym okresie tematykę aktualną włączono do treści referatu sprawozdawczego, przygotowywanego przez zarząd.

Walne zebrania poprzedzane były zebraniami branżowymi, na których wybierano delegatów reprezentujących poszczególne branże. W latach pięćdziesiątych wybierano jednego delegata reprezentującego pięć osób. Po 1980 r. jeden delegat wybierany jest przez cztery osoby. Frekwencja na zebraniach wybierających delegatów niekiedy była zbyt niska aby dokonać prawomocnych wyborów, zachodziła wówczas konieczność powtarzania zebrania. Frekwencja na zebraniach walnych na ogół była wysoka i kształtowała się w granicach 70—80%.

Zarząd cechu składał się ze starszego cechu, dwóch podstarszych, sekretarza, skarbnika, jednego lub dwóch członków oraz przeważnie dwóch zastępców członków. Spośród tych ostatnich uzupełniano skład zarządu między walnymi zebraniami sprawozdawczo-wyborczymi. Każdy członek zarządu posiadał określone obowiązki. Posiedzenia zarządu odbywały się początkowo kilka razy w miesiącu, a w ostatnich latach odbywają się przynajmniej raz w miesiącu.

Problemy jakimi zajmował się zarząd były różnorodne. Należały do nich, oprócz problematyki bieżącej, sprawy etyki zawodowej rzemieślników, kwestie ładu i porządku w zakładach rzemieślniczych, problemy

kształcenia uczniów, sprawy kulturalno-oświatowe, rozpatrywanie skarg i zażaleń oraz ewentualne kierowanie ich do sądu cechowego. Na każdym posiedzeniu rozpatrywano sprawy socjalne rzemieślników oraz zatrudnianych przez nich pracowników najemnych i uczniów. Zajmowano się także warunkami życia emerytów i rencistów, przyznawano zapomogi, zwalniano z części składek i kierowano potrzebujących na leczenie sanatoryjne. W razie potrzeby organizowano zebrania zarządu poszerzone o zaproszony aktyw z poszczególnych branż lub szeroko rozumiany aktyw cechowy. Spotkania te były okazją do bezpośredniej wymiany myśli i wielu rzemieślników nie zasiadających we władzach cechowych mogło wtedy wnosić swoje uwagi, zgłaszać wnioski i postulaty.

Zarząd cechu odbywał, zwłaszcza w latach osiemdziesiątych, wspólne zebrania z prezydium Miejskiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego. Niekiedy w spotkaniach tych uczestniczył prezydent miasta, przedstawiciele Izby Rzemieślniczej w Opolu oraz inne zaproszone osoby. Systematycznie utrzymywał zarząd kontakty z władzami Spółdzielni Rzemieślniczej i stopniowo do stałej praktyki weszło organizowanie wspólnych spotkań w celu omawiania ważnych dla rzemiosła kozielskiego zagadnień gospodarczych. Bieżące kontakty utrzymywał zarząd z instytucjami, z którymi rzemieślnicy mieli z racji wykonywania swojego zawodu częste kontakty. Należały do nich: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Bank Spółdzielczy, Urząd Skarbowy a także wydziały: finansów oraz handlu i usług Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koźlu a następnie Urzędu Miejskiego w Kędzierzynie-Koźlu.

Pod koniec lat czterdziestych zarząd cechu pochodził z nominacji dokonywanej przez Izbę Rzemieślniczą. Propozycje składu zarządu były jednakże konsultowane z aktywem cechowym. W listopadzie 1956 r. Minister Przemysłu Drobnego i Rzemiosła podjął decyzję o odwołaniu komisarycznych zarządów cechów. W cechu kozielskim, realizując tę decyzję w grudniu 1956 r. przeprowadzono kampanię wyborczą. Dotychczasowy zarząd, poszerzony o aktyw związkowy, zaproponował kandydatury delegatów, którym następnie walne zebranie powierzyło obowiązek wyboru zarządu — co nastąpiło 16 grudnia 1956 r. W skład zarządu cechu wybrano wówczas: Adama Fusa, Stanisława Kowala, Maksymiliana Gajdę, Stefanię Tyras. Maksymiliana Przezdzinga i Leona Skornika. W oparciu o zachowaną dokumentację trudno jest przedstawić pełne składy kolejnych zarządów, zwłaszcza w pierwszym dziesięcioleciu istnienia cechu, bowiem dokonywano w tych latach częstych zmian niekoniecznie podczas walnych zebrań. Pracami zarządu kierował starszy cechu. Godność tę pełnili w kolejności: Eugeniusz Sierka (1946—1951), Adam Fus (1951—1962), Bronisław Czuba (1962—1971), Gerard Lip (1971—1981), Kazimierz Gajda (1981—1987) i Jan Kubina (1987—nadal).

Zarząd jako organ społeczny cechu wykonywał swoje zadania w opar-

ciu o biuro cechu. Pracami biura kierował kierownik biura. Przy pomocy aparatu urzędniczego prowadził on kancelarię cechu, czyli praktycznie biorąc załatwiał wszystkie sprawy bieżące. Obciążenie kierownika biura pracą było duże. Poza prowadzeniem kancelarii cechu odwiedzał on w ramach kontroli zakłady rzemieślnicze, agitował młodzież szkolną do zawodu rzemieślnika, współpracował ze szkołami, przyjmował skargi i uczestniczył w zebraniach, których niekiedy było wiele — np. w 1950 r. ówczesny kierownik biura w niektóre dni uczestniczył w dwóch lub trzech zebraniach. W latach 1964 i 1965 kierownik biura nie zdołał nawet wykorzystać swojego urlopu, więc zarząd cechu wypłacił mu należny ekwiwalent. Obowiązki kierownika biura pełnili kolejno: Jan Kluk (1946—1956), Bronisław Czuba (1956—1958), Bolesław Ziaja (1958—1979) i Czesław Gardeła (1979—nadal). Rotacja pracowników zatrudnionych w biurze cechu była na ogół duża. Niemniej jednak niektórzy z nich z pracą w cechu związali się na długie lata. Do osób tych należały m.in. Kazimiera Stępkowska i Janina Pośpiech.

Dążąc do poprawy sytuacji materialnej członków cechu zarząd podejmował wiele działań. M.in. prowadził Kasę Wzajemnej Pomocy. Powstała ona na bazie utworzonej w 1952 r. kasy zapomogowo-pogrzebowej. Regulamin Kasy Wzajemnej Pomocy został zatwierdzony przez członków w 1974 r. Pracami kasy, udzielającej zapomóg pogrzebowych, kierował zarząd kasy, który do lat ostatnich pokrywał się ze składem zarządu cechu. Od 1987 r. przewodniczącym zarządu Kasy Wzajemnej Pomocy jest Kazimierz Gajda, a członkami Tadeusz Jakubiak i Bogdan Głuszczuk. Fundusze kasy pochodzą ze składek jej członków.

W 1953 r. powołano także Kasę Zapomogowo-Pożyczkową. W skład wybranego wówczas zarządu kasy weszli Stanisław Kowal, Jan Bumm i Piotr Borek. Kasa ta, ciesząca się wśród rzemieślników dużą popularnością, umożliwiała zaciąganie nieoprocentowanych pożyczek.

Zarząd dysponował także utworzonym w 1985 r. funduszem emerytalno-zapomogowym. Powstał on z dodatkowych wpłat rzemieślników wnoszonych do kasy cechu w wysokości 5% składki miesięcznej, którą uiszczał dany rzemieślnik. Z funduszu tego udzielano zapomóg rencistom i emerytom wymagającym pomocy materialnej.

W ciągu całego okresu istnienia cechu zarząd powoływał różne komisje mające przyśpieszyć i ułatwić realizację statutowych zadań cechu. Jedną z nich była utworzona w 1968 r. Komisja Prawidłowości Działania Zakładów Rzemieślniczych. Przechodziła ona różne koleje losu, ograniczając lub rozwijając swoją działalność. Dlatego też zarząd często dokonywał zmian jej składu. W 1974 r. komisja ta przyjęła nazwę Komisja Kontroli Społecznej. W skład komisji wchodzili rzemieślnicy o dużym doświadczeniu zawodowym, wykonujący swoje rzemiosło według najlepszych wzorów sztuki rzemieślniczej. Komisja wizytowała zakłady

rzemieślnicze, wytypowane przez zarząd, początkowo głównie te na które były skargi. Ze swych prac członkowie komisji sporządzali protokół, w którym ustosunkowywali się do stanu zatrudnienia w danym zakładzie, prowadzonej dokumentacji, stosowanego cennika, jakości i terminowości wykonywania zadań, przestrzegania BHP i znajomości przez właściciela aktualnych przepisów prawnych. Zarząd, mając na uwadze dobre stosunki międzyludzkie, zwracał uwagę na konieczność „...wizytacji zakładów w taki sposób, który nie powinien pozostawić u rzemieślnika jakichkolwiek podstaw do niezadowolenia".

Pod koniec lat siedemdziesiątych Komisja Kontroli Społecznej zwiększyła zakres swojego oddziaływania na rzemieślników. Prowadzono wówczas kontrole w zakładach nowo otwartych, zakładach zatrudniających uczniów oraz w zakładach, na które napływały skargi. Najczęstsze niedociągnięcia, które stwierdzano podczas kontroli to: brak w zakładach książek skarg i zażaleń, zła estetyka zakładu a także brak prawidłowego szyldu. Komisja w wypadku zauważenia usterek nie wyciągała konsekwencji wobec winnych, lecz jedynie zwracała uwagę na konieczność usunięcia zaniedbań. Dopiero gdy to nie skutkowało stosowano sankcje statutowe. Liczba przeprowadzonych inspekcji w poszczególnych latach była różna. Wahała się ona od 27 w 1977 r. do 56 w 1985 r. Zarząd cechu systematycznie interesował się pracą Komisji Kontroli Społecznej. Wynikało to m.in. z dbałości o kształtowanie wysokiego prestiżu zawodu rzemieślnika. Stąd zwracano baczną uwagę na rzetelność wywiązywania się rzemieślników z obowiązków wobec klienta, organizacji cechowej i państwa. Wszelkie skargi wpływające na rzemieślników rozpatrywano szczególnie wnikliwie. Skarg tych nie było dużo. Liczba ich na ogół nie przekraczała w ciągu roku 30. Dotyczyły one braku kultury w obsłudze klienta, pijaństwa właściciela zakładu w godzinach pracy, złej jakości usługi lub jej nieterminowości. Przykładowo: w 1985 r do cechu wpłynęło 26 skarg, 2 z nich dotyczyły jakości wyrobu, 4 jakości usługi, 8 nieterminowości usługi, 2 zbyt wysokiej ceny za usługę, 4 spraw pracowniczych, 1 nadużyć i 5 spraw innych. Po zbadaniu zasadności skarg okazało się, że w 19 wypadkach były one uzasadnione.

W pracach Komisji Kontroli Społecznej zaangażowanych było przeciętnie od 9 do 12 osób. Na przestrzeni lat jej najaktywniejszymi członkami byli: Zygmunt Choromański, Kazimierz Gajda, Bogdan Głuszczuk, Tadeusz Jakubiak, Maria Jaworska, Kazimierz Karuga, Stanisław Nowak, Helmut Skornik i Ryszard Szczytyński.

W ciągu ponad czterdziestu lat istnienia cechu przy zarządzie istniały także inne komisje. Ich czas działania niejednokrotnie był krótki. Tak było np. z Komisją Organizacyjną Powiatowego Zjazdu Rzemiosła. Powołał ją 18 września 1972 r. przewodniczący Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koźlu, Mikołaj Pepliński, w celu przygotowania

zjazdu kozielskich rzemieślników. Po odbyciu 9 października 1972 r. zjazdu, komisja przestała istnieć. W komisji tej zaangażowani byli m.in. Gerard Lip (przewodniczący), Lech Radomski, Egelhard Harz, Jan Kubina i Bolesław Ziaja.

Statutową komisją cechu była komisja rewizyjna. Powoływano ją na walnych zebraniach sprawozdawczo-wyborczych. Przedstawiała ona swoje uwagi o pracy ustępującego zarządu. Przewodniczącymi komisji rewizyjnej byli m.in. Halina Więcek, Karol Kurpanik, Herman Liszka, Tadeusz Jakubiak, Ludwik Siwy i Zdzisław Szymański. Komisja rewizyjna liczyła przeważnie pięć osób. Były jednak okresy kiedy jej skład ograniczano do trzech członków.

Każdorazowo walne zebranie sprawozdawczo-wyborcze powoływało sąd cechowy. Składał się on przeważnie z sześciu osób, często powoływano też od dwóch do trzech zastępców. Przewodniczącymi sądu cechowego byli m.in. Paweł Bodynek, Aleksander Gogolok, Stanisław Nowak, Henryk Tobias, Roman Cichoń i Tadeusz Jakubiak. Sąd cechowy rozpatrywał poważniejsze naruszenia etyki rzemieślniczej. Na ogół skargi wpływające na rzemieślników załatwiało biuro cechu, poważniejsze natomiast rozpatrywał zarząd cechu, który mógł daną sprawę skierować do sądu cechowego. Przeciętnie sąd cechowy rozpatrywał rocznie od 5 do 10 spraw. Przykładowo: w 1983 r. na 23 skargi, które wpłynęły do biura cechu do sądu cechowego skierowano 6. Sąd cechowy, w przypadkach charakteryzujących się poważnym naruszeniem zasad obowiązujących rzemieślników, wnioskował odebranie im prawa kształcenia uczniów lub prawa wykonywania zawodu.

Ważną kwestią jaką musieli rozwiązać kozielscy rzemieślnicy, po utworzeniu w styczniu 1946 r. cechu, było pozyskanie miejsca na biuro. Dom rzemieślników z czasów niemieckich, mieszczący się w Koźlu przy ulicy św. Anny, przeznaczony został na siedzibę związków zawodowych i z tej racji nie mógł być przez rzemieślników wykorzystywany. Po dłuższych staraniach uzyskano dla cechu zdewastowany budynek przy ulicy Marii Skłodowskiej-Curie 9 i przystąpiono do jego remontu. Środki na ten cel uzyskano w Izbie Rzemieślniczej oraz od władz miejskich. Znaczną część kosztów ponieśli sami rzemieślnicy. Oni też wykonali, wraz z uczniami miejscowej szkoły zawodowej, większość prac remontowych. W pracach na rzecz nowego obiektu wyróżnił się zwłaszcza Jan Pandel, który wyprodukował meble konieczne do wyposażenia obiektu. 19 lutego 1949 r. nastąpiło otwarcie Domu Rzemiosła. Ceremonii tej dokonał starosta powiatowy Stanisław Torbus. W uroczystości poza rzemieślnikami uczestniczyli m.in. dyrektor Izby Rzemieślniczej w Katowicach, Anzelm Gorywoda, przedstawiciele okręgu cechów w Prudniku oraz oddziałów cechów w Głuchołazach, Głubczycach i Nysie.

Budynek mimo przekazania go do użytku wymagał jednak dalszych

prac remontowych. Kontynuowano je aż do 1954 r. Mimo tego z biegiem lat stan techniczny tego obiektu uległ znacznemu pogorszeniu. Analiza kosztów planowanego remontu kapitalnego skłoniła władze cechu do podjęcia starań o budowę nowego obiektu. 1 marca 1960 r. na zebraniu aktywu rzemieślniczego wybrano komitet budowy w składzie: Albert Weirauch — przewodniczący, Karol Wiechowski i Paweł Krupa — zastępcy oraz 20 członków. Zamiar budowy nowego domu został również pozytywnie przyjęty przez walne zebranie w dniu 13 marca 1960 r. W międzyczasie dotychczasowym budynkiem cechu zainteresowała się szkoła muzyczna i rozpoczęła starania o otrzymanie w nim kilku pomieszczeń. Zarząd cechu był skłonny przekazać szkole budynek w całości w zamian za inny mniejszy obiekt. W 1962 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Koźlu poleciło oddać szkole muzycznej pomieszczenia o łącznej powierzchni 204 m², pozostawiając resztę cechowi. W tej sytuacji w styczniu 1963 r. zarząd cechu postanowił przekazać budynek w administrację Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Koźlu, zachowując jednak swoje pomieszczenia. Jako ekwiwalent za poniesione nakłady podczas remontu cech uzyskał zwolnienie z czynszu. 12 grudnia 1963 r. zarząd cechu ostatecznie zrezygnował z administrowania obiektem. Przygotowania do budowy nowej siedziby cechu nie wyszły jednak poza sferę dyskusji. Powołany w 1960 r. komitet budowy nigdy faktycznie nie rozpoczął działalności. Wytworzona sytuacja skłoniła rzemieślników w lutym 1964 r. do zadeklarowania gotowości opodatkowania się na rzecz budowy na łączną kwotę 96 450 zł. Widząc znaczne zainteresowanie tą sprawą zarząd wraz z dokooptowaną grupą aktywu powołał 22 czerwca 1964 r. Komitet Budowy Domu Rzemiosła w składzie: Joachim Linek, Gerard Lip, Ewald Głomb, Witold Czyżyk i Piotr Pleśniarski. Lata 1964 i 1965 postanowiono przeznaczyć na zgromadzenie środków i załatwienie spraw lokalizacyjnych, a w 1966 r. rozpocząć budowę. Tymczasem parę tygodni później nadarzyła się okazja zakupienia willi mieszkalnej przy ulicy Roosevelta 9. Przez parę miesięcy ścierały się stanowiska zwolenników budowy nowego obiektu i zwolenników zakupienia domu. 28 grudnia 1964 r. zarząd zatwierdził decyzję o kupnie budynku. Środki na zakup pochodzić miały ze środków społecznych rzemiosła. Pożyczkę na ten cel uzyskano w opolskiej Izbie Rzemieślniczej. Po przeprowadzeniu niezbędnego remontu w początkach 1965 r. — cech przeniósł swoje biura do nowych pomieszczeń. Część budynku wydzierżawiono Rzemieślniczej Spółdzielni Zaopatrzenia i Zbytu w Koźlu.

Po kilkunastu latach, tj. w 1978 r., na walnym zebraniu ponownie wysunięto propozycję budowy nowego domu rzemiosła. Idea ta, podnoszona potem jeszcze kilka razy, nie znalazła jednak uznania większości członków cechu.

Poważnym problemem ujawniającym się w działalności cechu była sprawa jego finansów. Cech czerpał środki na finansowanie swojej działalności ze składek płaconych przez rzemieślników — członków cechu. Rzemieślnicy podczas corocznej rejestracji prowadzonej w styczniu, a od 1973 r. w grudniu, składali oświadczenia o wielkości swoich obrotów finansowych w ciągu roku. Na tej podstawie obliczana była wysokość składki dla danego rzemieślnika. Wielkość składek, w zależności od obrotu, ustalało na dany rok walne zebranie. Składki miały być wpłacane comiesięcznie, nie rzadziej jednak niż raz w kwartale. W interesie cechu leżało rzetelne określenie wysokości składek i objęcie opłatą wszystkich osób prowadzących zakłady rzemieślnicze. Starano się więc sprawnie przeprowadzić rejestrację, a w razie stwierdzenia nielegalnej działalności rzemieślniczej nakłonić prowadzącego zakład do jego zalegalizowania. Zdarzało się jednak, że niektórzy rzemieślnicy wyraźnie zaniżali swoje dochody deklarując niski obrót finansowy. Były wypadki, że rzemieślnik określał swój obrót na 250 000 zł rocznie, a władze finansowe ustalały mu obroty na kwotę 3,5 mln zł. Rzemieślników tych zarząd wzywał do ponownej rejestracji. Częstym zjawiskiem było opóźnianie rejestracji zakładu przez zainteresowanego rzemieślnika. W takiej sytuacji zarząd wzywał listem poleconym do rejestracji, a tych co się nie stawili w wyznaczonym terminie kierował nawet do kolegium orzekającego. Zdarzały się także przypadki nieterminowego opłacania składek. Przykładowo: w 1983 r. składka od 506 zakładów miała wynieść łącznie 2 536 200 zł. W stosunku do zalegających z wpłatami wysłano w ciągu roku 230 przypomnień, 95 upomnień, 44 upomnień komorniczych, 13 skierowań do komornika i 6 skierowań do sądu cechowego. Mimo to na koniec 1983 r. zaległości w opłatach cechowych wyniosły 26 500 zł, a cech w Kędzierzynie-Koźlu był wówczas na trzecim miejscu w województwie opolskim pod względem ściągalności składek.

Odddzielnym problemem była wielkość składek i ich podział. Wprawdzie walne zebranie określało wysokość składek, ale musiało się kierować przy ich ustalaniu wytycznymi Centralnego Związku Rzemiosła. Zdarzały się więc wypadki nadmiernego finansowego obciążania rzemieślników osiągających wysokie obroty. W tej sytuacji (np. w 1973 r.) zwracano się do władz o zmianę zasad ustalania składek.

Poważne kontrowersje wśród członków cechu wywoływał podział składki cechowej. Ujawniły się one szczególnie w 1981 r. W myśl obowiązujących wówczas zasad cech odprowadzał na fundusz scentralizowany 25% wpływów ze składek (a poprzednio nawet 40%). Rzemieślnicy postanowili od 1 stycznia 1982 r. obniżyć odpisy na ten fundusz do 15%. Decyzji tej nie udało się jednak zrealizować. W 1987 r. odpisy wynosiły 25%. Poza tym od pozostałej części składek płacono 3,75% na fundusz inwestycyjny.

Wysokość płaconych składek ulegała zmianom prawie co roku. Np. w 1983 r. najniższa składka płacona przez rzemieślnika pracującego na pełnym etacie wynosiła 300 zł miesięcznie, a najwyższa 1500 zł.

W pierwszych latach istnienia cechu jego położenie finansowe było trudne. Zdarzały się nawet takie sytuacje, jak w grudniu 1948 r., że cech prosił Izbę Rzemieślniczą w Katowicach o prolongatę części opłat za otrzymane materiały (statuty, druki itp) bo w kasie cechowej nie było pieniędzy. Również w latach następnych występowały trudności. Cechowi brakowało pieniędzy nawet na prenumeratę czasopism. W późniejszych latach sytuacja finansowa cechu uległa zmianie na lepsze. Wprawdzie trudno jest porównać dochody cechu w poszczególnych latach bez dokonania przeliczeń wartości złotego, ale mimo to można zauważyć systematyczny wzrost dochodów. Przykładowo: w 1960 r. wynosiły one 136 969 zł, w 1970 r. 242 223 zł, a w 1981 r. 997 280 zł.

6. DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO-OŚWIATOWA CECHU

Poziom fachowy rzemiosła, a zwłaszcza wykonywanych przez niego usług, zależy od kwalifikacji kadr. Z tej racji cechy i inne organy samorządu rzemiosła, dbające o jego dobrą opinię w społeczeństwie, kładły duży nacisk na podniesienie kwalifikacji rzemieślników poprzez ich szkolenie i przeprowadzanie egzaminów dających uprawnienia do wykonywania rzemiosła. Problem ten był szczególnie istotny na ziemiach zachodnich i północnych, gdzie w latach powojennych (1947 r.) mistrzowie stanowili tylko 20% ogółu rzemieślników, a pracowników niewykwalifikowanych było aż 45%.

Do połowy lat pięćdziesiątych poziom kwalifikacji rzemieślników niewiele się zmienił. Na Opolszczyźnie, w 1950 r. tylko 50% właścicieli zakładów rzemieślniczych posiadało bezpośrednie dowody uzdolnienia zawodowego, tj. legitymowało się świadectwem egzaminu mistrzowskiego lub czeladniczego względnie dyplomem ukończenia średniej lub wyższej szkoły technicznej. W trosce o jakość usług rzemieślniczych Izba Rzemieślnicza w Opolu już w 1955 r. powołała Komisję Szkolenia Zawodowego. Tworzono klasy w szkołach zawodowych, organizowano komisje do przeprowadzenia egzaminów mistrzowskich lub czeladniczych, współdziałano z Zakładem Doskonalenia Rzemiosła podnosząc zwłaszcza kwalifikacje tzw. dyspensowiczów. Aby oczyścić rzemiosło z elementów nieuczciwych, a zarazem zwiększyć kwalifikacje zawodowe rzemieślników, postanowiono przeprowadzić w 1958 r. weryfikację uprawnień rzemieślniczych.

Pragnąc podnieść kwalifikacje zawodowe rzemieślników, a zwłaszcza młodzieży rzemieślniczej, prowadzono działalność kulturalno-oświatową.

Odbywały się spotkania, organizowano wycieczki, zabawy i wieczorki towarzyskie, powstawały biblioteki i czytelnie. Wszystkie te poczynania znalazły również odbicie w działalności cechu kozielskiego. Efekty ich były różne, niemniej jednak ogólnie rzecz ujmując pozytywne.

Niekiedy działalność oświatowa cechu była działalnością pozorną, nie znajdującą poparcia wśród rzemieślników. Tak było m.in. z ruchem racjonalizatorskim, szczególnie mocno rozwijanym na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych. Zarząd cechu, mobilizowany przez Izbę Rzemieślniczą, dążył do rozwoju ruchu racjonalizatorskiego w powiecie. Często problematykę tę analizowano na zebraniach. Zgodnie na ogół podkreślano, że w zakładach rzemieślniczych, wykonujących wówczas w zasadzie tylko naprawy narzędzi rolniczych, nie ma żadnego ruchu racjonalizatorskiego. Mimo to w kwietniu 1951 r. powołano Klub Racjonalizatorów. W październiku 1951 r. wybrano zarząd klubu w składzie: Władysław Śniechowski, Adam Fus, Teodor Szreiberd i Leon Golenia. Ponieważ klub nie przejawiał działalności, w maju 1953 r. powołano nowy zarząd. Tworzyli go początkowo: Adam Fus, Jan Bick, Karol Wiechowski i Leon Golenia. Wkrótce jednak dokooptowano dalszych 14 osób. Mimo tych zmian klub nadal nie działał. Sięgano do różnych sposobów uaktywnienia członków klubu, ale poczynania te nie przyniosły efektów. Jedynym przejawem działalności Klubu Racjonalizatorów było wykonanie przez Jana Kandziorę z Kłodnicy pompy gnojowej. Niestety nie miał jej kto ocenić, a następnie upowszechnić wśród zainteresowanych. Rzemieślnicy nakłaniani do racjonalizatorstwa bronili się, jak to podkreślano na zebraniu zarządu 18 września 1955 r., że „...pragną aby coś zarobić na utrzymanie i nie mają czasu myśleć o nowatorstwie i różnych wynalazkach...". Po 1956 r. zaprzestano starań zmierzających do uaktywnienia Klubu Racjonalizatorów i tym samym przestał on istnieć. Dopiero w 1964 r. zarząd wystąpił z propozycją powołania Zespołu Postępu Technicznego. Idei tej jednak nie zrealizowano.

Popaździernikowe zmiany w sytuacji rzemiosła, a zwłaszcza duży napływ do zawodów rzemieślniczych osób bez formalnych kwalifikacji, skłoniły zarząd cechu do bliższego zainteresowania się sprawą weryfikacji rzemieślników. Z niepokojem podkreślano, że zbyt pochopnie wydaje się kandydatom do prowadzenia zakładu rzemieślniczego zezwolenia, nie żądając od nich posiadania dokumentu uzdolnienia zawodowego. Tym wszystkim, którzy nie mieli odpowiednich kwalifikacji stworzono warunki do uzupełnienia ich drogą kursową. Już 1 kwietnia 1958 r. przy pomocy Zakładu Doskonalenia Rzemiosła w Opolu i Technikum Stoczni Rzecznych w Koźlu rozpoczęto kurs doskonalenia zawodowego. Kolejny kurs zorganizowano jesienią tego samego roku. Łącznie przeszkolono wówczas około 120 osób, stwarzając im warunki do złożenia egzaminów czeladniczych lub mistrzowskich. Przy cechu powołano

także komisje egzaminacyjne. Ich liczba ulegała zmianie. W 1961 r. istniały: komisja ślusarska, kowalska, stolarska, kołodziejska, krawiecka, fryzjerska i piekarska.

W następnych latach w działalności kursowej nacisk położono na podnoszenie kwalifikacji szczegółowych mistrzów i czeladników. Przykładowo: w 1963 r. przeszkolono piekarzy w zakresie zasad prowadzenia ksiąg, w 1967 r. zorganizowano dla 40 osób kurs spawania, dla 25 kurs nadający uprawnienia budowlane, a w 1969 r. kurs BHP II stopnia dla murarzy. Akcję kursową kontynuowano również w latach następnych, np. w 1976 r. przeszkolono na kursie z zakresu przepisów Kodeksu Pracy 86 osób, a w 1983 r. w zakresie prowadzenia dokumentacji, zasad BHP i innych spraw ważnych dla rzemieślnika przeszkolono wszystkich właścicieli nowo otwartych zakładów.

Problem podnoszenia kwalifikacji rzemieślników niejednokrotnie dyskutowany był podczas walnych zebrań. W sprawozdaniach zarządu akcentowano konieczność podnoszenia kwalifikacji zwłaszcza z zakresu znajomości przepisów prawa. 20 maja 1986 r. podkreślono: „W chwili obecnej spostrzegamy zjawisko, że rzemieślnik nawet posiadający tytuł mistrzowski, doskonale znający swój zawód nie umie korzystać z gąszcza przepisów, ma trudności w opracowaniu własnej kalkulacji i cennika, nie zna kodeksu pracy itp".

Trudności te skłoniły kierownictwo cechu do zatrudnienia jako radcy prawnego mgra Piotra Gładosa, który w ramach kilkugodzinnego ryczałtu udziela zainteresowanym porad prawnych.

Władze cechu zawsze przywiązywały dużą wagę do prowadzenia działalności kulturalno-oświatowej wśród swoich członków. Szczególnie odnosiło się to do młodzieży. W miarę upływu lat zmieniały się kierunki i formy działania. Niektóre z nich jednak przetrwały i na stałe weszły do tradycji kozielskiego cechu. Sprawy kulturalno-oświatowe koordynowała oddzielna komisja. W latach czterdziestych nazywała się komisją kulturalno-oświatową, a potem komisją oświatową. W jej prace w latach pięćdziesiątych zaangażowani byli m.in. Piotr Borko, Józef Kaliga, Alojzy Kocur, Alojzy Kuzia, Józef Mularski, Józef Mulerczyk i Józef Siwy, a w latach sześćdziesiątych Bronisław Czuba, Adam Fus, Karol Kandziora, Stanisław Kowal, Leon Skornik, Stefania Tyras i Bolesław Ziaja.

Jednym z pierwszych poczynań komisji oświatowej było utworzenie świetlicy dla młodzieży. Zorganizowano ją w 1949 r. Wyposażenie częściowo otrzymano z Zarządu Okręgu Cechów w Prudniku (pianino), a częściowo zakupiono ze składek rzemieślników (książki). Świetlica nie cieszyła się zainteresowaniem rzemieślników, nastąpiła więc przerwa w jej działalności. Ponownie uruchomiono ją w grudniu 1952 r. W protokole posiedzenia zarządu odnotowano ten fakt następująco: „Po uro-

czystości młodzież zwróciła się z prośbą do zarządu cechu aby jej nie zmuszać w porze zimowej do częstych zgłoszeń się do świetlicy w Koźlu, gdyż teren jej zamieszkania jest daleki, często przeszkadzają warunki atmosferyczne i nie odpowiada dojazd pociągami...".

Wprawdzie młodzież niechętnie chodziła do świetlicy i frekwencja na zebraniach była mała, ale organizowane imprezy i dbałość zarządu o funkcjonowanie świetlicy dobrze świadczyły o staraniach kierownictwa cechu zmierzających do rozbudzenia działalności kulturalnej wśród rzemieślników.

W 1954 r. cech podjął próby skoordynowania pracy kulturalno-oświatowej różnych spółdzielni działających w Koźlu. Formalnie zakończyły się one powodzeniem, bowiem od 6 sierpnia 1954 r. świetlica cechu przyjęła nazwę „Świetlica cechu i międzyspółdzielniana", faktycznie jednak nadal istniały kłopoty związane z jej funkcjonowaniem. Po przeniesieniu siedziby cechu do nowego budynku nie ma w zachowanej dokumentacji informacji o dalszej pracy świetlicy. Wprawdzie cech posiada małe pomieszczenie pełniące funkcję świetlicy, ale nie prowadzi się w nim zorganizowanej działalności kulturalno-oświatowej.

W ramach działalności świetlicowej w cechu organizowano różnorodne imprezy. Należały do nich także obchody świąt państwowych. Przygotowywano je zawsze starannie. W części artystycznej przeważnie występowali uczniowie, prezentując swoje umiejętności artystyczne. Corocznie cech organizował spotkania lub wieczorki z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet. Cieszyły się one dużą frekwencją i były imprezą integrującą środowisko rzemieślnicze. Podobnie było z zabawami karnawałowymi. Weszły one do tradycji cechu. W latach pięćdziesiątych poprzedzone były referatami lub pogadankami na tematy polityczne. Akademie i spotkania organizowano także z innych okazji. Ciekawy program miała np. akademia z okazji „Tygodnia książki i oświaty" w 1954 r. oraz akademia z okazji X-lecia Polski Ludowej. Wieloma imprezami włączyli się rzemieślnicy w obchody 800-lecia miasta Koźla w 1963 r. Urządzono wówczas wystawę wyrobów rzemieślniczych, konkurs fryzjerów damskich oraz pokaz modeli krawieckich i kapeluszniczych. Szczególnie bogaty program zaprezentowano w „Dniu Rzemiosła" podczas obchodzonych w 1968 r. Dni Ziemi Kozielskiej. Wręczono wtedy organizacji cechowej sztandar, zaprezentowano wystawę wyrobów rzemieślniczych oraz zorganizowano IV Wojewódzką Spartakiadę Młodzieży Rzemieślniczej. Bardzo wysoko oceniono udział rzemiosła kozielskiego w zorganizowanym w 1970 r. w Opolu Festiwalu Powiatów. Zajęcie pierwszego miejsca w rywalizacji powiatów przez powiat kozielski to także w jakiejś mierze zasługa rzemieślników.

Wprawdzie kozielski cech nie posiadał wybitnych zespołów artystycznych, ale w niektórych okresach działały zespoły nie ustępujące zespołom

innych cechów z województwa opolskiego. Np. orkiestra działająca przy cechu zajęła w Przeglądzie Amatorskich Zespołów Artystycznych zorganizowanym przez Izbę Rzemieślniczą w Opolu w 1974 r. II miejsce w kategorii zespołów instrumentalnych, a orkiestra taneczna z Raszowej w 1976 r. w podobnym konkursie zajęła III miejsce.

Dużą popularnością wśród rzemieślniczych rodzin cieszyły się imprezy organizowane przez cech dla dzieci. Przeważnie były to choinki noworoczne. Uczestniczyło w nich zwykle ponad sto dzieci, a były także lata (np. 1983 r.), że liczba uczestników zbliżała się do trzystu.

Nie zapominano także w kozielskim cechu o emerytach. Do tradycji weszły spotkania zarządu ze starymi rzemieślnikami. Organizowano je przeważnie w miesiącach wiosennych. Liczba uczestników tych spotkań przekraczała niekiedy pięćdziesiąt. Spotkania cieszyły się zawsze dużą popularnością wśród zainteresowanych.

Zawsze uroczyście obchodzono w cechu Dzień Rzemiosła. Uroczystości z tej okazji organizowano początkowo 21 czerwca, a od 1982 r. 17 kwietnia.

Często organizowano też wycieczki i wyjazdy do teatru lub operetki. Wycieczki odbywały się oddzielnie dla uczniów i dla dorosłych. Corocznie wyjeżdżano do kilku różnych miejscowości. Przykładowo: w 1953 r. zorganizowano wycieczki do Gdyni, Szczyrku, Krakowa, Wieliczki, Warszawy i Kudowy, a w 1974 r. do Poznania, Lipska i w Pieniny.

Od 1965 r., tj. od zorganizowania I Wojewódzkiej Spartakiady Młodzieży Rzemieślniczej, reprezentacje cechu brały w nich udział — odnosząc niejednokrotnie liczące się sukcesy. Cech był także w niektórych latach organizatorem imprez o zasięgu wojewódzkim. Taką był m.in. zorganizowany 11 czerwca 1978 r. turniej strefowy w piłce nożnej, czy zorganizowane w Kędzierzynie-Koźlu 29 maja tego samego roku wyjazdowe posiedzenie Rady Izby Rzemieślniczej, połączone z wystawą wyrobów rzemieślniczych.

Wspominając o kulturalno-oświatowej działalności cechu warto także odnotować organizację różnego rodzaju konkursów. Najbardziej liczącm się był konkurs „Zawsze do usług". W 1974 r., mimo zachęt ze strony zarządu, do konkursu zgłosiły się tylko cztery zakłady, ale w 1975 r. było ich już dwadzieścia. Najlepsze wyniki uzyskali wówczas: Herman Liszka i Franciszek Jasny. W 1976 r. w konkursie uczestniczyło 19 zakładów. Najwyżej oceniono zakład Wiktora Moszko. W następnych latach wysoką ocenę uzyskali ponownie Franciszek Jasny i Błażej Zięba.

Liczba imprez corocznie organizowanych i udział w nich rzemieślników był znaczny. Przykładowo można odnotować, że w 1977 r. zorganizowano trzy wyjazdy do operetki dla 128 osób, dwa wyjazdy na rewię taneczną dla 76 osób, wycieczkę dla 50 uczniów, dwie wycieczki krajowe

dla 74 osób, dwie wycieczki zagraniczne dla 90 uczestników, spotkanie z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet (100 osób), spotkanie seniorów (100 osób), choinkę noworoczną (163 osoby), dwie zabawy karnawałowe dla 320 uczestników i jedną zabawę sylwestrową dla 40 osób.

Działalność oświatowa, kulturalna i sportowo-turystyczna cechu była wysoko oceniana przez ogniwa zwierzchnie samorządu rzemiosła. Jest to tym godniejsze podkreślenia, że rzemieślnicy z racji charakteru swej pracy występują w rozproszeniu i trudno jest ich zorganizować do wspólnych działań.

7. ZAANGAŻOWANIE SPOŁECZNO-POLITYCZNE RZEMIEŚLNIKÓW

Od początków 1946 r. kozielscy rzemieślnicy uczestniczyli w przemianach społeczno-politycznych jakie zachodziły na ziemi kozielskiej. W miarę swoich możliwości włączali się oni w życie polityczne powiatu. Byli członkami organizacji społecznych i partii politycznych, w tym szczególnie Stronnictwa Demokratycznego. Rzemieślnicy uczestniczyli we wszystkich ważnych akcjach politycznych i aktywnie angażowali się w przebieg kolejnych kampanii wyborczych. Szczególnie uwidoczniło się to w 1958 r. 12 rzemieślników zostało wówczas radnymi powiatowej, miejskich, osiedlowych i gromadzkich rad narodowych. Podczas kampanii wyborczej w 1961 r. na listach wyborczych umieszczono 24 rzemieślników. Podobnie było w następnej kadencji — radnymi było wtedy 17 rzemieślników. Wysoka aktywność społeczna rzemieślników utrzymywała się przez cały dotychczasowy okres istnienia cechu. W wybranej 16 czerwca 1984 r. Miejskiej Radzie Narodowej w Kędzierzynie-Koźlu wśród 85 radnych było 5 rzemieślników. Reprezentantka rzemieślników, Maria Jaworska, weszła wówczas w skład Prezydium MRN jako przewodnicząca Komisji Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa, Drobnej Wytwórczości, Usług i Rzemiosła oraz Zaopatrzenia Ludności. Była to najwyższa funkcja w radach narodowych pełniona przez reprezentanta kozielskiego rzemiosła po 1945 r.

Charakterystyczne dla kozielskich rzemieślników było angażowanie się ich w realizację ważnych akcji społecznych. Przykładem tego może być zbiórka na Społeczny Fundusz Odbudowy Kraju i Stolicy, a następnie od 1959 r. na Społeczny Fundusz Budowy Szkół Tysiąclecia. Już w połowie 1959 r. zarząd cechu zaapelował do rzemieślników o podjęcie zbiórki na ten cel. Mimo początkowych trudności jeszcze w 1959 r. zebrano na konto SFBST 20 tysięcy zł. W 1961 r. wysokość wpłat wzrosła do 35 tysięcy zł. Po utworzeniu Społecznego Funduszu Budowy Szkół i Internatów (1966—1972) rzemieślnicy również zbierali środki na ten cel. Były one znaczne, czego potwierdzeniem było przyznanie cechowi

w 1970 r. dyplomu Wojewódzkiego Komitetu SFBSiI. Gdy w 1972 r. zaprzestano tej zbiórki, a rozpoczęto gromadzenie środków na Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia zarząd cechu podjął decyzję o opodatkowaniu każdego zakładu na ten cel w kwocie 120 zł rocznie. Rezultaty zbiórek były pozytywne. Przykładowo: w 1975 r. zebrano 85 570 zł, w 1977 r. 66 192 zł, a w 1982 r. 45 000 zł.

Zbiórki pieniężne realizowane przez członków cechu nie ograniczały się jedynie do wyżej omówionych. Rzemieślnicy zbierali pieniądze i przeznaczali je na różne inne cele. Można tu odnotować zbiórkę na powodzian w 1958 r. — 1 800 zł, zbiórkę na rzecz ofiar wypadków na Węgrzech w 1956 r. — 800 zł, na insygnia rektorskie Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Opolu w 1969 r. — 24 000 zł, na sztandar cechowy w 1968 r. — 53 000 zł i na pomoc dla powodzian w 1982 r. — 77 730 zł.

Poza tym rzemieślnicy przekazywali pieniądze na różne społeczne cele w różnych częściach kraju. Wydatków tych było bardzo dużo. W 1948 r. np. przeznaczono dla klubu sportowego „Odra — Iskra" w Koźlu 1 000 zł, a dla kościoła w Kłodnicy 2 000 zł. W 1952 r. na pomnik poległych w Sławięcicach wyasygnowano 300 zł. Często wysyłano również pieniądze na sztndary fundowane sobie przez inne cechy lub na budowę domów cechowych (np. w 1959 r. w Lidzbarku). Tylko w jednym, 1961 r., przekazano: 100 zł na sztandar ZBOWiD w Koźlu, 100 zł na budowę pomnika w Treblince, 200 zł na organizację dożynek w Pawłowiczkach, 1 000 zł na budowę Domu Rzemiosła w Oleśnie, 500 zł dla Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Koźlu. W następnych latach wielkość wpłat na różne cele rosła. Przykładowo: w 1976 r. na Centrum Zdrowia Dziecka przekazano 2 000zł, dla Miejskiego Domu Kultury w Kędzierzynie-Koźlu 3 000 zł, na zegar ratuszowy w Głogówku 5 000 zł, a na Zamek Królewski w Warszawie 7 000 zł.

Widocznym przejawem ofiarności rzemieślników był ich udział w różnego rodzaju czynach społecznych. Organizowano je z okazji kolejnych świąt 1 maja, okrągłych rocznic powstania Polski Ludowej, niektórych świąt religijnych lub ważnych rocznic związanych z historią miasta. Mimo apeli władz cechu nie zawsze udział w czynach społecznych był powszechny. Nakłaniając opornych próbowano, w niektórych latach, stosować wobec nich sankcje polegające na nakładaniu kar. Tak było np. w 1949 r., kiedy to rzemieślnicy dla uczczenia 1 Maja przepracowali 24 kwietnia jedną dniówkę przy odgruzowaniu miasta. 58 osób, które wtedy nie pracowały, ukaranych zostało karą pieniężną w wysokości 1 000 zł. Po złożeniu odwołania przez zainteresowanych uwzględniono powody nieobecności u 30 osób. Czyny społeczne z okazji pierwszomajowego święta zawsze były traktowane przez cech bardzo poważnie. Podobnie było z udziałem w pochodzie.

W pierwszych latach po wyzwoleniu realizowano czyny głównie przy

odgruzowaniu i porządkowaniu miasta. Później wprowadzono inny rodzaj pracy, bardziej związany z umiejętnościami rzemieślników. Np. w 1953 r. fryzjerzy z Koźla i Kędzierzyna udali się 30 kwietnia do miejscowych szpitali, gdzie ostrzygli i ogolili chorych. W tym samym dniu krawcy szyli proporczyki i flagi oraz reperowali pościel w żłobku. W 1954 r. w związku z X rocznicą powstania Polski Ludowej powołano specjalny komitet do koordynowania z tej okazji czynów produkcyjnych. Wykonywano je wtedy głównie na rzecz spółdzielni produkcyjnych i Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Wartość prac realizowanych podczas czynów była na ogół znaczna. Przykładowo: w 1965 r. wyniosła ona 134 530 zł, w 1967 r. 160 860 zł, w 1977 r. 378 789 zł, w 1984 r. 748 974 zł, a w 1986 r. 750 180 zł. Stopniowo wytworzyła się praktyka częściowego odchodzenia od wykonywania określonych prac w ramach zorganizowanej akcji czynów i zastępowania ich składkami wpłacanymi na fundusz czynów społecznych. Wywoływało to krytykę ze strony niektórych rzemieślników. Szczególnie silnie ujawniła się ona w 1980 r.

Specjalną okazję do wykonywania przez rzemieślników prac na rzecz miasta stworzyły obchody 800-lecia Koźla w 1963 r., a następnie Dni Ziemi Kozielskiej w 1968 r. i 1974 r. Dowodem uznania dla właściwej postawy społecznej kozielskich rzemieślników było wyróżnienie w 1963 r. 28 spośród nich medalami i dyplomami 800-lecia Koźla. Nie sposób jest wymienić wszystkich rzemieślników charakteryzujących się zaangażowaniem w pracach społecznych. W ponad czterdziestoletniej historii kozielskiego cechu było ich wielu. Należeli do nich m.in.: Paweł Apostel, Jerzy Bobrowski, Paweł Bodynek, Franciszek Borzucki, Adam Brzozowski, Gerard Bugiel, Joachim Chwałek, Roman Cichoń, Bronisław Czuba, Augustyn Duczek, Jerzy Dziadzia, Adam Fus, Kazimierz Gajda, Ewald Głąb, Jerzy Głomb, Bogdan Głuszczuk, Leon Golenia, Engelhard Harz, Franciszek Jasny, Maria Jaworska, Maksymilian Jorgel, Jan Juraszek, Józef Juraszek, Jan Kalniuk, Karol Kandziora, Stanisław Kowal, Rajmund Kostorz, Alfons Klosek, Jan Kubina, Karol Kurpanik, Kazimierz Kwaśniak, Gerard Lip, Artur Lipiński, Herman Liszka, Jolanta Magiera, Józef Miśków, Józef Moszek, Janusz Nowak, Janina Nowak-Krupka, Stanisław Nowak, Gerard Pander, Antoni Pawlik, Józef Pawlik, Marek Permus, Józef Pochopień, Maksymilian Pośpiech, Walter Podolski, Maksymilian Przezdzing, Narcyz Pyka, Lech Radomski, Eugeniusz Sierka, Leon Służałek, Marian Sokołowski, Ginter Stanik, Hubert Stein, Ryszard Szczytyński, Zdzisław Szymański, Stefania Tyras, Karol Wiechowski, Halina Więcek i Jan Wramba.

Wspominając o ofiarności kozielskich rzemieślników nie można pominąć ich udziału w corocznej akcji „Żniwa". Organizowano ją od lat sześćdziesiątych. Polegała ona głównie na wykonywaniu przez rzemieśl-

ników w bardzo krótkim terminie napraw maszyn i urządzeń rolniczych wykorzystywanych przez rolników podczas prac żniwnych.

Ofiarność kozielskich rzemieślników zyskiwała im uznanie Izby Rzemieślniczej i zapewniała wysoką lokatę w rywalizacji między cechami województwa opolskiego. Tak było m.in. w 1970 r. kiedy to cech kozielski zajął I miejsce we współzawodnictwie cechów województwa opolskiego. Cech otrzymywał również dowody uznania ze strony lokalnych władz administracyjnych. Poza wspomnianymi wyżej dyplomami i medalami 800-lecia Koźla wspomnieć należy o wręczonym dyplomie z okazji 40-tej rocznicy powrotu ziemi kozielskiej do Polski, jaki cech otrzymał w 1985 r.

Wielu spośród rzemieślników należących do cechu zasłużyło sobie swoją rzetelną pracą i ofiarnością na różnego rodzaju wyróżnienia przyznawane przez organy samorządu rzemieślniczego. Należały do nich: Złoty i Srebrny Medal im. Jana Kilińskiego, odznaka „Zasłużony dla rzemiosła województwa opolskiego", dyplomy przyznawane przez Izbę Rzemieślniczą w Opolu, a także dyplomy przyznawane przez cech.

Cenionym przez rzemieślników wyróżnieniem był znak „Wzorowy zakład rzemieślniczy". Już 30 czerwca 1977 r. zarząd cechu powołał komisję do oceny i zatwierdzania kandydatów do tego znaku. W skład komisji weszli wówczas Herman Liszka, Bogdan Głuszczuk, Hilary Lentner, Zdzisława Nowak, Jan Majewski i Herbert Stanek. Do końca 1987 r. znak ten otrzymali: Bernard Chwałek, Roman Cichoń, Grażyna Cieplik, Stanisław Dzięcioł, Piotr Frank, Kazimierz Gajda, Henryk Gawlica, Bogdan Głuszczuk, Joachim Gogolok, Józef Gwóźdź, Manfred Hehlman, Franciszek Jakóbczyk, Tadeusz Jakubiak, Stanisław Kaczmarek, Adelajda Kipka, Andrzej Kruz, Karol Kurpanik, Waldemar Lipiński, Herman Liszka, Marian Łuczek, Marianna Macińska, Stanisław Nowak, Janina Nowak-Krupka, Antoni Pawlik, Marek Permus, Ludwik Siwy, Helmut Skornik i Józef Zalewski.

Symbolem znaczenia kozielskiego cechu, jego liczącej się pozycji wśród organizacji zawodowych rzemieślników było posiadanie sztandaru. Pierwszy sztandar cech otrzymał pod koniec 1947 r. Drugi sztandar rzemieślnicy ufundowali sobie w 1968 r. Jego uroczyste wręczenie nastąpiło 16 czerwca 1968 r.

11 września 1988 r. odbyły się uroczystości związane z 40-leciem Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu. Decydując się na obchody tego jubileuszu dopiero w 1988 r. nawiązano do utworzonego 25 lipca 1948 r. Powiatowego Cechu Zjednoczonych Rzemieślników w Koźlu. Właściwie obchody poprzedzone zostały przejazdem przez miasto, w dniu 10 września 1988 r., umyślnego kuriera. Odczytał on we wszystkich osiedlach Kędzierzyna-Koźla odezwę do mieszkańców informującą o uroczystości i zapraszającą do udziału w niej. 11 września

1988 r. około 500 osób — rzemieślników z rodzinami oraz zaproszonych gości — przemaszerowało ulicami Starego Miasta spod Domu Rzemiosła przy ulicy Roosevelta do kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Zygmunta. Licznie zgromadzeni mieszkańcy miasta podziwiali brawny pochód, a zwłaszcza stroje i insygnia starszych cechów z terenu województwa opolskiego. Uroczysta msza święta, odprawiona przez księdza dziekana Ludwika Rutynę, zgromadziła poza uczestnikami uroczystości wielu mieszkańców miasta. Podczas mszy poświęcone zostały insygnia starszego Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu, a ksiądz Rutyna w pięknym kazaniu przedstawił trud rzemieślników i ich rolę w społeczeństwie.

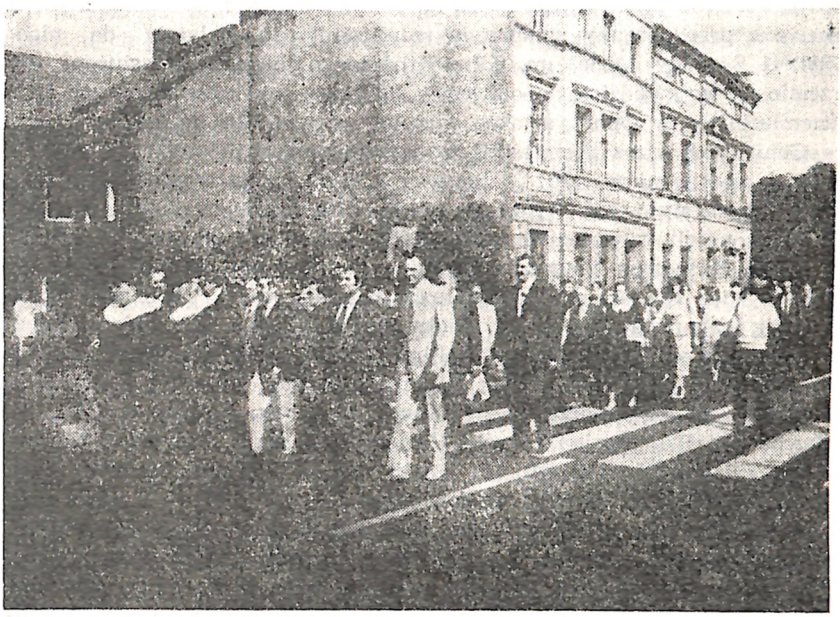

Przemarsz przez miasto podczas obchodów 40-lecia Cechu w dniu 11 września 1988 r. Na pierwszym planie starszyzna cechowa i reprezentanci władz miejskich.

Po mszy świętej zgromadzeni udali się do kina „Hel", gdzie odbyła się okolicznościowa akademia. Prowadził ją Jerzy Pałys, przewodniczący komitetu roboczego obchodów 40-lecia cechu. W zwięzłym referacie przybliżono uczestnikom dzieje rzemiosła kozielskiego oraz przekazano rzemieślnikom odznaczenia, odznaki i dyplomy. Wręczono wtedy Srebrny

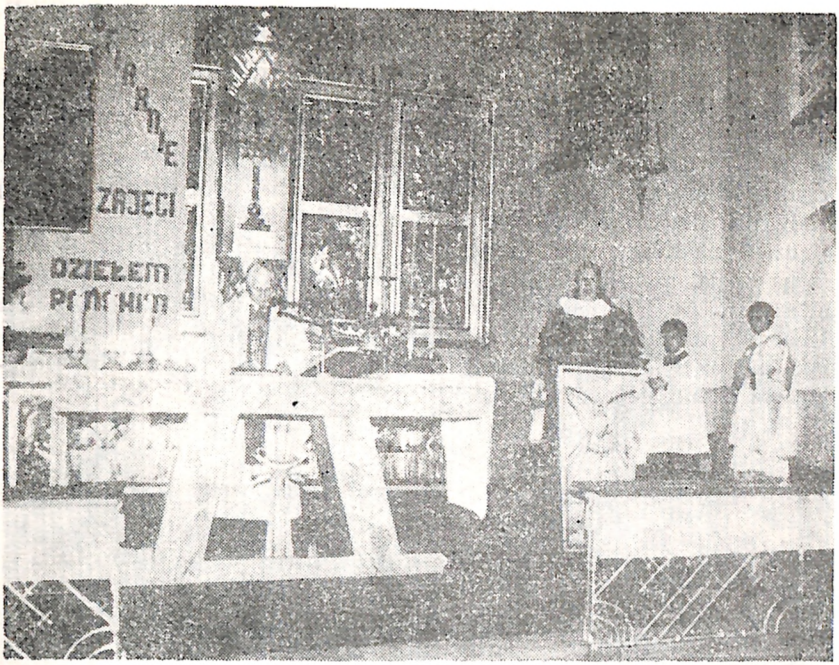

Starszy Cechu Jan Kubina składa podziękowania księdzu dziekanowi Ludwikowi Rutynie — proboszczowi parafii św. Zygmunta w Kędzierzynie-Koźlu — za uroczyste odprawienie mszy św. z okazji 40-lecia Cechu.

Krzyż Zasługi, Medal im. Jana Kilińskiego, 14 „Honorowych odznak rzemiosła" ,3 odznaki „Zasłużony dla rzemiosła województwa opolskiego" i 8 odznak „Za szkolenie uczniów w rzemiośle". Ponadto wielu rzemieślników otrzymało podziękowania od Rady i Zarządu Izby Rzemieślniczej za pracę w organach samorządowych rzemiosła. Sztandar cechu odznaczony został odznaką „Zasłużonemu Opolszczyźnie", odznaką „Zasłużony dla rzemiosła województwa opolskiego" i medalem „Zasłużony dla Kędzierzyna-Koźla".

Akademię zakończył występ zespołu artystycznego działającego w Zespole Szkół Żeglugi Śródlądowej im. Bohaterów Westerplatte w Kędzierzynie-Koźlu.

W uroczystości 40-lecia Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu uczestniczyli m.in. mgr Stanisław Suchodolski — przewodniczący Wojewódzkiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego w Opolu,

mgr inż. Ryszard Zembaczyński — wicewojewoda opolski, Józef Czarnecki — przewodniczący Rady Izby Rzemieślniczej w Opolu, mgr Adam Jaroch — wiceprezes Izby Rzemieślniczej w Opolu, mgr inż. Zdzisław Sapek — przewodniczący Miejskiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego w Kędzierzynie-Koźlu, Krystyna Porębna — przewodnicząca Miejskiego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w Kędzierzynie-Koźlu, mgr Ryszard Więcek — wiceprzewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w Kędzierzynie-Koźlu, Józef Lewczak — prezydent Kędzierzyna-Koźla, mgr Franciszek Siwiec — wiceprezydent Kędzierzyna-Koźla, mgr inż. Lucjan Kierat — kierownik Spółdzielni Rzemieślniczej w Kędzierzynie-Koźlu oraz dr Ryszard Pacult — prezes Towarzystwa Ziemi Kozielskiej. Gośćmi kędzierzyńsko-kozielskich rzemieślników byli także wszyscy starsi cechów i kierownicy biur cechowych z terenu województwa opolskiego.

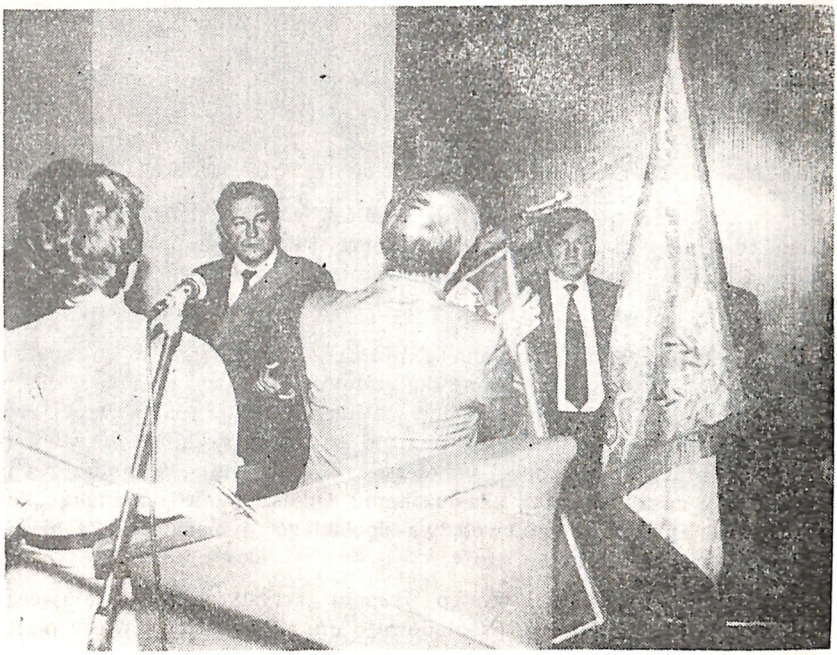

Dekoracja sztandaru cechowego odznaką „Zasłużonemu Opolszczyźnie" podczas uroczystej akademii w dniu 11 września 1988 r. Dekoracji dokonuje przewodniczący WK Stronnictwa Demokratycznego w Opolu mgr Stanisław Suchodolski.

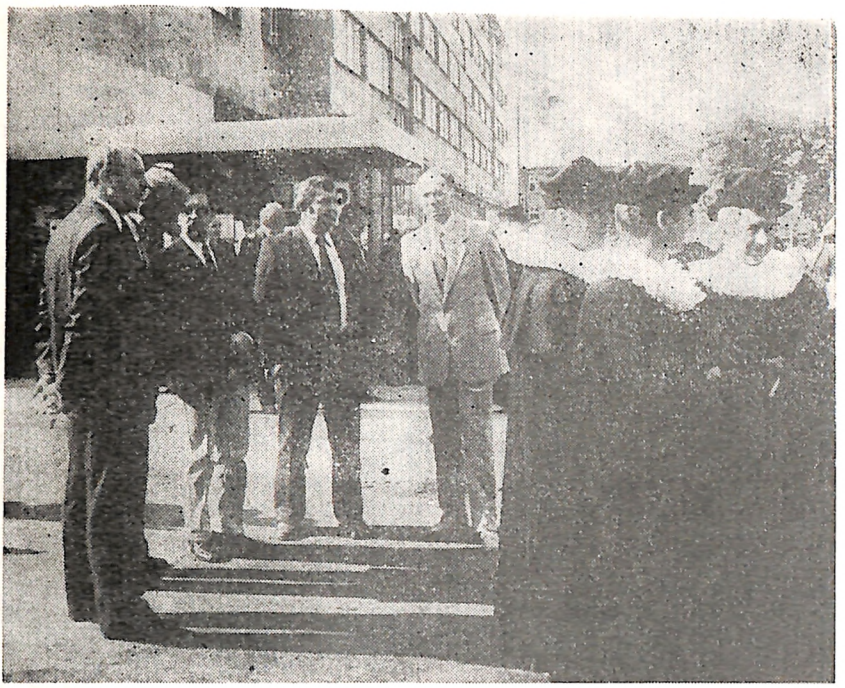

Uczestnicy obchodów 40-lecia Cechu. Wśród nich: prezydent miasta Józef Lewczak, wiceprzewodniczący MRN Ryszard Więcek, wiceprezes Izby Rzemieślniczej w Opolu Adam Jaroch, Kierownik Biura Cechu Czesław Gardeła oraz starsi cechów z terenu województwa opolskiego.

W przygotowanie i przeprowadzenie uroczystości jubileuszowych zaangażowana była liczna grupa aktywu cechowego. Należeli do niej m.in. Jerzy Aksman, Janina Barchanowska, Roman Bartodziej, Stanisława Bisaga, Zdzisław Derej, Tadeusz Felsztyński, Kazimierz Gajda, Krytyna Gądek, Bogdan Głuszczuk, Wojciech Jakóbczyk, Tadeusz Jakubiak, Jan Kubina, Herman Liszka, Ireneusz Matuszewski, Jerzy Pałys, Helena Panic, Marek Permus, Walter Podolski, Zbigniew Rajtar oraz pracownicy biura cechu: Czesław Gardeła, Erna Bujak, Małgorzata Kisman, Krystyna Marzec i Janina Pośpiech.

* * *

42 lata istnienia Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu wykazują, że kozielscy rzemieślnicy nigdy nie stali biernie wobec wydarzeń rozgrywających się w rejonie działania cechu. Swoją pracą aktywnie

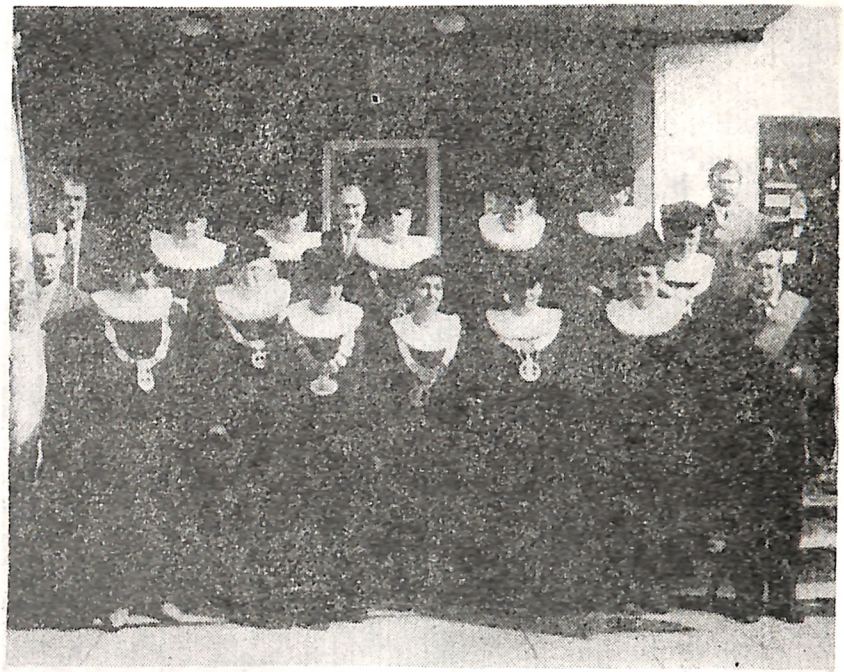

Starszyzna cechowa województwa opolskiego podczas obchodów 40-lecia Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu.

włączali się w rozwiązywanie różnych zadań, przyczyniając się do rozwoju ziemi kozielskiej. Członkowie Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu trwale wpisali się w powojenne dzieje miasta i otaczających go gmin.

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

Opracowanie powstało w oparciu o zasoby archiwalne cechu przechowywane w składnicy akt Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu.

Wykorzystano także następującą literaturę:

1. Błahut Karol, Rozwój rzemiosła w województwie opolskim, „Studia Śląskie" 1960, t. 3, s. 319—354.
2. Gorywoda Anzelm, Z problematyki rozwoju rzemiosła na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945—1965, Opole 1970.
3. Księga pamiątkowa rzemiosła, Katowice, 1948.
4. Księga rzemiosła Opolszczyzny, Opole 1967.
5. Roczniki statystyczne województwa opolskiego z lat 1957—1974.
6. Sadecka Maria, Rozwój rzemiosła w województwie opolskim w latach 1960—1973, „Opolskie Roczniki Ekonomiczne" 1975, t. 7, s. 175—191.
7. Sadecka-Zmarlak Maria, Z badań nad rzemiosłem na Śląsku w latach 1945—1946, „Studia Śląskie" 1980, t. 37, s. 297—319.
8. Ziemia kozielska, Koźle 1963.

WYKAZ ZARZĄDÓW CECHU RZEMIOSŁ RÓŻNYCH W KĘDZIERZYNIE-KOŹLU

(dane niekompletne)

Data powołania zarządu — 13 lutego 1946 r.

Starszy cechu	— Eugeniusz Sierka
Podstarszy	— Bartłomiej Głowacki
Podstarszy	— Bronisław Czuba
Skarbnik	— Konstanty Rydzy
Sekretarz	— Włodzimierz Worobiej
Kierownik biura cechu	— Jan Kluk

Data powołania zarządu — 8 lutego 1948 r.

Starszy cechu	— Eugeniusz Sierka
Podstarszy	— Bronisław Czuba
Podstarszy	— Adam Fus
Skarbnik	— Jan Orzechowski
Sekretarz	— Włodzimierz Worobiej
Członkowie zarządu	— Franciszek Kecler
	Jan Mutke
	Stefania Tyras
Kierownik biura cechu	— Jan Kluk

Data powołania zarządu — 29 kwietnia 1962 r.

Starszy cechu	— Bronisław Czuba
Podstarszy	— Adam Fus
Podstarszy	— Stanisław Kowal
Skarbnik	— Stefania Tyras
Sekretarz	— Artur Lipiński
Członkowie zarządu	— Lech Radomski
	Józef Pochopień
Kierownik biura cechu	— Bolesław Ziaja

Data powołania zarządu — 10 maja 1965 r.

Starszy cechu	— Bronisław Czuba
Podstarszy	— Artur Lipiński
Podstarszy	— Lech Radomski
Skarbnik	— Józef Pochopień
Sekretarz	— Halina Więcek
Członkowie zarządu	— Engelhard Harz
Zastępcy członków zarządu	— Stefania Tyras Adam Fus
Kierownik biura cechu	— Bolesław Ziaja

Data powołania zarządu — 5 maja 1968 r.

Starszy cechu	— Bronisław Czuba, od 1.01.1969 r. — Gerard Lip
Podstarszy	— Karol Kandziora
Podstarszy	— Gerard Lip, od 1.01.1969 r. — Józef Pochopień
Skarbnik	— Engelhard Harz
Sekretarz	— Roman Cichoń
Członkowie zarządu	— Herman Liszka
Kierownik biura cechu	— Bolesław Ziaja

Data powołania zarządu — 24 maja 1971 r.

Starszy cechu	— Gerard Lip
Podstarszy	— Józef Pochopień
Podstarszy	— Roman Cichoń
Skarbnik	— Engelhard Harz
Sekretarz	— Karol Kurpanik
Członkowie zarządu	— Bogdan Głuszczuk Józef Zięcina
Zastępcy członków zarządu	— Stefania Tyras Stanisława Dziurlaj
Kierownik biura cechu	— Bolesław Ziaja

Data powołania zarządu — 30 czerwca 1973 r.

Starszy cechu	— Gerard Lip
Podstarszy	— Artur Lipiński
Podstarszy	— Józef Miśków
Skarbnik	— Bogdan Głuszczuk
Sekretarz	— Lech Darżynkiewicz
Członkowie zarządu	— Karol Kurpanik Henryk Żmuda
Zastępcy członków zarządu	— Stefania Tyras Roman Cichoń
Kierownik biura cechu	— Bolesław Ziaja

Data powołania zarządu — 27 czerwca 1976 r.

Starszy cechu	— Gerard Lip
Podstarszy	— Józef Miśków
Podstarszy	— Eugeniusz Nowak
Skarbnik	— Ryszard Szczytyński
Sekretarz	— Jan Kubina
Członkowie zarządu	— Hilary Lentner Franciszek Jasny
Zastępcy członków zarządu	— Henryk Lehnard Józef Walczok
Kierownik biura cechu	— Bolesław Ziaja
Inspektor oddziału w Krapkowicach	— Luiza Luszczyk

Data powołania zarządu — 5 czerwca 1978 r.

Starszy cechu	— Gerard Lip
Podstarszy	— Ryszard Szczytyński
Podstarszy	— Jan Kubina
Skarbnik	— Adelajda Kipka
Sekretarz	— Franciszek Jasny
Członkowie zarządu	— Tadeusz Felsztyński Helmut Skornik
Zastępcy członków zarządu	— Tomasz Wojewódzki Edward Wojciechowski
Kierownik biura cechu	— Bolesław Ziaja Czesław Gardeła — od 1.06.1979 r.

Dat powołania zarządu — 27 maja 1980 r.

Starszy cechu	— Gerard Lip
Podstarszy	— Jan Kubina
Podstarszy	— Roman Cichoń
Skarbnik	— Adelajda Kipka
Sekretarz	— Tomasz Wojewódzki
Członkowie zarządu	— Helmut Skornik
	Maria Jaworska
Zastępcy członków zarządu	— Stefan Kamiński
	Brunon Sabacki
Kierownik biura cechu	— Czesław Gardeła

Data powołania zarządu — 8 lipca 1981 r.

Starszy cechu	— Kazimierz Gajda
Podstarszy	— Tadeusz Jakubiak
Podstarszy	— Maria Jaworska
Skarbnik	— Krystyna Gądek
Sekretarz	— Marek Permus
Członkowie zarządu	— Helmut Skornik
Zastępcy członków zarządu	— Edwarda Derwisz
	Zdzisław Szymański
Kierownik biura cechu	— Czesław Gardeła

Data powołania zarządu — 17 maja 1983 r.

Starszy cechu	— Kazimierz Gajda
Podstarszy	— Maria Jaworska
Podstarszy	— Tadeusz Jakubiak
Skarbnik	— Ludwik Siwy
Sekretarz	— Marek Permus
Członkowie zarządu	— Krystyna Gądek
	Józef Gwóźdź
Zastępcy członków zarządu	— Helmut Skornik
	Henryk Tobias
Kierownik biura cechu	— Czesław Gardeła

Data powołania zarządu — 19 marca 1987 r.

Starszy cechu	— Jan Kubina
Podstarszy	— Wojciech Jakóbczyk
Podstarszy	— Roman Bartodziej
Skarbnik	— Stanisława Bisaga
Sekretarz	— Bogdan Głuszczuk
Członkowie zarządu	— Ireneusz Matuszewski
	Jerzy Pałys
Zastępcy członków zarządu	— Zbigniew Rajtar
	Ludwik Siwy
Kierownik biura cechu	— Czesław Gardela

W Y K A Z

członków Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu

prowadzących zakłady w 1988 roku.

STAN NA 30 CZERWCA 1988 R.

KĘDZIERZYN-KOŹLE

WYTWARZANIE WYROBÓW Z DRUTU, ŁAŃCUCHÓW I SPRĘŻYN

1. Baran Władysław 47-206 Agrestowa 4
2. Bulka Krystyna 47-200 Rybarze 5
3. Horbaszewski Marian 47-200 Poniatowskiego 10
4. Kielesiński Stanisław 47-200 Portowa 31/3
5. Kwaterski Józef 47-230 Sławięcicka 27
6. Maziarz Józef 47-206 Grzybowa 2
7. Musioł Werner 47-200 Karpacka 31
8. Rippel Zenon 47-220 Młyńska 1
9. Socha Janusz 47-206 Grzybowa 35

ŚLUSARSTWO

10. Biderman Marian 47-200 Targowa 10
11. Broniszewski Wojciech 47-220 Młyńska 1
12. Bodynek Rajnhold 47-230 Asnyka 29
13. Bylica Andrzej 47-220 Wojska Polskiego 8
14. Danis Marek, Król Mieczysław, Swoboda Michał — spółka 47-230 Wspólna 14
15. Dec Józef 47-230 Sławięcicka 46
16. Dzięcioł Stanisław 47-220 Starowiejska 1
17. Grzesik Engelbert 47-230 Sławięcicka 40
18. Jakubczyk Franciszek 47-200 Raciborska 2
19. Jakóbczyk Wojciech 47-200 Kłodnicka 19
20. Jaskółka Werner 47-200 Saperska 4
21. Kossak Tadeusz 47-230 Jaskółek 10
22. Krzyszkowski Andrzej 47-230 Tetmajera 6
23. Kubina Jan 47-220 Kozielska 9
24. Kwaśnicki Stanisław 47-220 Damrota 26a
25. Liebert Herman 47-220 Zamknięta 32
26. Majka Ryszard 47-220 Kozielska 38
27. Nowak Krupka Janina 47-220 Piotra Skargi 2
28. Pawlak Jerzy 47-205 Pocztowa 2
29. Piłka Włodzimierz 47-230 Brzechwy 60

30. Podolski Walter 47-200 Rybarze 29
31. Skopek Manfred 47-220 Harcerska 13
32. Stożek Kajetan 47-220 Świerczewskiego
33. Świder Witold 47-200 Poniatowskiego 2
34. Wachacki Piotr 47-220 Nowa 8
35. Węgrzyn Bronisław 47-220 Kozielska 111
36. Wiśniewski Stefan 47-206 Wita Stwosza 44
37. Zaborowski Krzysztof 47-200 Rynek 9
38. Zaic Piotr 47-206 Kowalska 2
39. Zając Ferdynand 47-220 Kr. Jadwigi 4

ZŁOTNICTWO

40. Łuczak Marian 47-220 Harcerska 21

WYRÓB PIECZĄTEK GUMOWYCH

41. Borguś Bogdan 47-220 Strzelecka 70
42. Nowak Andrzej 47-200 Rajska 6
43. Nowak Stanisław 47-220 Nowa 16
44. Żurek Gerard 47-206 Kłodnicka 46

POBIELANIE KOTŁÓW I NACZYŃ

45. Brzoska Ignacy 47-220 Grunwaldzka 11
46. Kierpacz Stefan 47-220 Grunwaldzka 11
47. Korzeniowski Franciszek 47-200 Targowa 19
48. Kwiatkowski Edward 47-200 Żeromskiego 1
49. Kwiatkowski Kazimierz 47-200 Targowa 27/6
50. Kwiatkowski Władysław 47-200 Targowa 11/4
51. Magiera Henryk 47-220 Grunwaldzka 63
52. Pawłowski Józef 47-200 Targowa 1/10
53. Sałkiewicz Grzegorz 47-200 Poniatowskiego 7
54. Wiśniewski Józef 47-200 Sienkiewicza 2/5

GALWANIZATORSTWO

55. Łabuda Helena 47-205 Żeglarska 5

ELEKTRYCZNE CHŁODNICTWO

56. Szlachetko Stanisław 47-200 Głubczycka 4

KOTLARSTWO

57. Bagiński Waldemar 47-220 Leszka Białego 3g/9

MECHANIKA MASZYN BIUROWYCH

58. Bich Jerzy 47-200 Rynek 2
59. Frąc Stanisław 47-200 Karpacka 16

OPTYKA

60. Cieplik Grażyna 47-220 Świerczewskiego 22
61. Lipiński Waldemar 47-200 Poniatowskiego 4

NAPRAWA WAG

62. Nowicki Marian 47-200 Wiklinowa 4

ZEGARMISTRZOSTWO

63. Gogolok Joachim 47-220 Pl. Wolności 4
64. Kacprzak Grzegorz 47-200 Piastowska 5
65. Liszka Joachim 47-206 Kłodnicka 13
66. Piwowarczyk Lucylla, Lachowicz Dorota — spółka, 47-200 Rynek 3
67. Raczkowski Piotr 47-200 Chrobrego 13
68. Skowron Edmund 47-200 Piramowicza 12
69. Stogniew Jan 47-220 Grunwaldzka 24
70. Tracz Lesław 47-220 Świerczewskiego 6

MECHANIKA POJAZDOWA

71. Chwałek Bernard 47-206 Jagiellońska 76
72. Goły Eryk 47-230 Prosta 8
73. Gornig Ginter 47-200 Kochanowskiego 20
74. Janicki Janusz 47-200 Husarska 26
75. Korus Joachim 47-206 Krasickiego 31
76. Kotwica Stanisław 47-220 Parkowa 9
77. Koziar Aleksander 47-200 Piastowska 26
78. Kruczyński Stanisław 47-206 Kłodnicka 86
79. Kunicki Marek 47-220 Powstańców Śl.
80. Różycki Józef 47-225 Przyjaźni 110a
81. Nowak Robert 47-206 Wyspiańskiego 50
82. Sarzyński Marian 47-230 Gojawiczyńskiej 1

83. Szarek Czesław 47-220 Młyńska 2b
84. Winnik Wojciech 47-200 Kosynierów 31
85. Gołąbek Jan 47-230 Asnyka 28

BLACHARSTWO POJAZDOWE

86. Papmel Jerzy 47-200 Kochanowskiego 3
87. Winiarski Bolesław 47-206 Dobra 3
88. Zalewski Henryk 47-200 Polna 2
89. Kruz Andrzej 47-200 Synów Pułku
90. Fernezy Bronisław 47-220 Starowiejska 1
91. Matusiak Andrzej 47-200 Wiklinowa 17a

MYCIE I SMAROWANIE SAMOCHODÓW

92. Kowarsz Franciszek 47-225 Wyzwolenia
93. Sołga Bernard 47-206 Wyspiańskiego
94. Stajszczyk Alojzy 47-200 Piastowska 35

ELEKTROMECHANIKA

95. Lis Witold 47-200 Wiklinowa 16
96. Dusza Ginter 47-220 Wojska Polskiego 7

TELE I RADIOMECHANIKA

97. Skowron Mieczysław 47-220 Królowej Jadwigi 6

WYTWARZANIE ARTYKUŁÓW Z TWORZYW SZTUCZNYCH

98. Buze Bolesław 47-206 XXX-Lecia 15
99. Cieplik Zbigniew 47-220 Świerczewskiego 22
100. Gabryś Grzegorz 47-200 Stara Odra 1
101. Mikolasz Norbert 47-206 Drzymały 1
102. Wiolczok Maria 47-230 Staszica 3
103. Wojciechowski Sylwester 47-200 Piramowicza 12
104. Zych Artur 47-230 Tetmajera 6

WULKANIZATORSTWO

105. Wojewódzki Tomasz 47-220 Młyńska 2b

WYRÓB ELEKTROLITU

106. Sawicki Anatol 46-200 Limanowskiego 7

BETONIARSTWO

107. Sawicki Bolesław 47-200 Karpacka 12
108. Gwóźdź Józef 47-206 Jagiellońska 39
109. Kazieko Janusz 47-225 Przyjaźni 81
110. Krzyżyk Zygfryd 47-206 Gierymskiego 1
111. Szyndzielorz Rudolf 47-230 Świerkowa 17a
112. Tobias Henryk 47-220 Kanałowa 4
113. Tryla Józef 47-225 Nowowiejska 5
114. Zając Alfons 47-200 Klonowa 6
115. Żurakowski Tadeusz 47-200 Chrobrego 31/1

WYTWARZANIE MATERIAŁÓW IZOLACYJNYCH

116. Dąbrowski Alfons, Dąbrowski Norbert, Dąbrowski Bernard — spółka, 47-230 Sławięcicka
117. Sokołowski Wiktor 47-200 Lasoki 1

GARNCARSTWO

118. Wuwer Roman, Wuwer Helena — spółka, 47-230 Sławięcicka 5

WYKŁADZINY ŚCIENNE

119. Rajtar Zbigniew 47-230 Sławięcicka 2

WYRÓB SZKŁA

120. Szymański Zdzisław 47-200 Złotnicza 10
121. Gramburg Andrzej 47-200 Główna 124
122. Kamińska Wiesława 47-206 Kowalska 10
123. Serafin Zbigniew 47-230 Sławięcicka 62
124. Smolarski Józef 47-220 Kozielska 109
125. Szymański Marek 47-200 Sienkiewicza 4

SZKLARSTWO

126. Szafarczyk Walter 47-220 Wojska Polskiego 56
127. Kochel Henryk 47-220 Głowackiego 4

MALOWANIE NA SZKLE

128. Adamkiewicz Ryszard 47-220 Rynek 2
129. Antonik Halina 47-220 Zielona 12/15
130. Trzcińska Barbara 47-200 Piramowicza 15

WYTWARZANIE LISTEW

131. Cichoń Zbigniew 47-200 Targowa 4
132. Domiański Krzysztof 47-200 Przytulna 7
133. Pałys Jerzy 47-225 Nałkowskiej 3
134. Pelc Wiesław, Szymański Kazimierz — spółka, 47-200 Kosynierów 2
135. Szymczyk Jerzy 47-220 Akacjowa 17

STOLARSTWO

136. Bartodziej Roman 47-230 Orkana 5
137. Grzonka Zbigniew 47-200 Piastowska 38
138. Dogoda Henryk 47-230 Kołłątaja 2
139. Furman Eryk 47-230 Fredry 18
140. Grzywocz Piotr 47-230 Daszyńskiego 16
141. Moszko Wiktor 47-230 Fredry 91
142. Neuman Lidia 47-206 Kłodnicka 48
143. Pipa Henryk 47-200 Główna 18
144. Wolany Michał 47-230 Kameralna 16

TAPICERSTWO

145. Giezek Józef 47-200 Piastowska 27
146. Jaworska Maria 47-220 Głowackiego 14
147. Pałczyński Ryszard 47-220 Kozielska 123

TOKARSTWO

148. Dietrich Edward 47-200 Piastowska 38

WYRÓB LAMP

149. Łukaszczykiewicz Stanisław 47-220 Głowackiego 12

WYRÓB WYCINANEK

150. Matuszewski Ireneusz 47-230 Sławięcicka 3b

DZIEWIARSTWO RĘCZNE

151. Krzystkiewicz Maria 47-223 Nowotki 5b
152. Mazur Mirosława 47-220 Szopena 15/2
153. Przybysz Teresa 47-220 Pionierów 7/46
154. Stasiak Danuta 47-220 Kościelna 11/4
155. Czisz Ewa 47-200 Spółdzielców 2c
156. Jureczek Teresa 47-200 Głubczycka 3
157. Kisińska Helena 47-220 Damrota 26/3
158. Zmarz Gizela 47-200 Piastowska 5

REPASACJA POŃCZOCH

159. Różycka Jadwiga 47-220 Grunwaldzka 8
160. Czudecka Maria 47-200 Wyspa 2

POWROŻNICTWO

161. Soczyński Andrzej 47-220 Jodłowa 5

MALOWANIE OBRAZÓW

162. Fuławka Grzegorz 47-200 Racławicka 12
163. Wach Teresa 47-230 Spacerowa 5

BIELIŹNIARSTWO

164. Kłosowicz Marianna 47-220 Gagarina 1
165. Mrozek Krystyna 47-220 Grunwaldzka
166. Oszkiewicz Dorota 47-220 Nowowiejska 17
167. Palacz Jadwiga 47-220 Mieszka I 5
168. Poznańska Danuta 47-220 Głowackiego 7
169. Szostek Jadwiga 47-220 Głowackiego 6
170. Szczepkowska Edwarda 47-225 Tuwima 6/66

CZAPNICTWO

171. Derej Zdzisław 47-200 Skłodowskiej 4

MODNIARSTWO

172. Derwisz Edwarda 47-220 Świerczewskiego 14
173. Kudela Jolanta 47-220 Skłodowskiej 2

174. Nowak Leokadia 47-220 Głowackiego 7
175. Rostalska Irena 47-220 Grunwaldzka 11

KRAWIECTWO DAMSKIE

176. Bisaga Stanisława 47-200 Targowa 5
177. Bobrowski Jerzy 47-220 Matejki
178. Gądek Krystyna 47-220 Grunwaldzka 13
179. Jakubiak Tadeusz 47-220 Plac Wolności 3
180. Jaworska Emilia 47-220 Głowackiego 20
181. Morozowska Irena 47-220 Przemysława II 3

KRAWIECTWO KONFEKCYJNE

182. Obara Marek 47-220 Dąbrowskiego
183. Pluta Zenon 47-220 Głowackiego
184. Filarowski Stanisław 47-220 Grunwaldzka
185. Frai Ernest 47-220 Głowackiego 6
186. Kudla Ernest 47-200 Baczyńskiego 62

KRAWIECTWO MIAROWE DAMSKIE I MĘSKIE

187. Chmielowicz Halina 47-220 Harcerska 8b
188. Matusiak Franciszek 47-220 Świerczewskiego 3
189. Piebiak Andrzej 47-200 Złotnicza 10
190. Rygiel Łucja 47-205 Marynarska 1
191. Rypa Ryszard 47-230 Serdeczna 28
192. Skornik Helmut 47-206 Kłodnicka 26
193. Słociak Michał 47-220 Bema 2d/5
194. Tłuczykont Emil 47-220 Kosmonautów 1
195. Trzcińska Monika 47-220 Grunwaldzka 16
196. Witczak Renata 47-220 Kwiatowa 2/2
197. Wojdyła Adam 47-220 Wojska Polskiego 12
198. Zięba Błażej 47-220 Lompy 3

KRAWIECTWO ODZIEŻY LEKKIEJ

199. Balawender Jadwiga 47-225 Przyjaźni 5
200. Barszcz Katarzyna 47-220 Damrota 32
201. Bogaczek Gizela 47-220 Aleja Róż 10
202. Federowicz Katarzyna 47-220 Piękna 25
203. Górska Marianna 47-220 Lompy 4/2
204. Hejda Róża 47-200 Łukasińskiego 9

205. Klima Barbara 47-206 Teligi 9
206. Klimek Jadwiga 47-220 Wieczorka 3
207. Kropelnicka Danuta 47-220 Damrota
208. Kurnik Stanisława 47-205 Żeglarska 11
209. Mikosińska Krystyna 47-220 Głowackiego 20
210. Mleczko Irena 47-220 Grunwaldzka 39
211. Olejnik Małgorzata 47-206 Mikusza 6
212. Panic Helena 47-200 Wiklinowa 49
213. Pawlik Jadwiga 47-206 XXX Lecia PRL 8
214. Pawlus Maria 47-220 Bema 2
215. Sekuła Stanisława 47-200 Chrobrego 22
216. Sznicer Kazimiera 47-200 Stolarska 6
217. Woźna Rozalia 47-220 Brzozowa 18
218. Włodarczak Gabriela 47-225 Przyjaźni 46
219. Wytrykusz Regina 47-220 Mickiewicza 16
220. Żuchowicz Bożena 47-220 Matejki 2

NAPRAWA ODZIEŻY

221. Bednarczyk Katarzyna 47-220 Harcerska 2f

PLISOWANIE

22. Martini Maria 47-220 Zamknięta 4

WYRÓB MATERACY

223. Podkówka Danuta 47-220 Matejki 6a

WYPRAWA SKÓR FUTERKOWYCH

224. Strzelczyk Jan, Strzelczyk Jerzy — spółka, 47-230 Sławięcicka 70

PANTOFLARSTWO

225. Klimczak Czesław 47-220 Powstańców 3/2

SZEWSTWO

226. Adamski Bronisław 47-206 Kłodnicka 35
227. Chmiel Edmund 47-220 Matejki 6
228. Pasikiewicz Władysław 47-200 Złotnicza 6
229. Pochopień Janina 47-200 PKWN 4

230. Poślad Jan 47-220 Bolesława Śmiałego 4
231. Waćkowski Zdzisław 47-230 Sławięcicka 57
232. Zięcina Józef 47-220 Grunwaldzka 18

KUŚNIERSTWO

233. Gawor Zofia 47-200 24 Kwietnia 3

KALETNICTWO

234. Kolendo Zbiegniew, Krupka Wiktor — spółka, 47-206 Goldberga 18
235. Piątyń Władysław 47-220 Zawadzkiego 3b
236. Hajduczek Helena 47-225 Przyjaźni 67a

WĘDLINIARSTWO

237. Kaczmarek Stanisław 47-220 Grunwaldzka 7
238. Sabacki Brunon 47-200 Główna 12

MŁYNARSTWO

239. Musioł Franciszek, Musioł Dietmar — spółka, 47-220 Młyńska 1

PIEKARSTWO

240. Auer Konrad 47-200 Piastowska 35
241. Cichoń Roman 37-220 Powstańców 6
242. Cholewa Tadeusz 47-205 Żeglarska 6
243. Hehlmann Manfred 47-220 Sobieskiego 15
244. Kowal Stanisław 47-200 PKWN 8
245. Łopata Alfred 47-200 Chrobrego 20
246. Wieczorek Jan 47-220 Gajowa 4

WYRÓB WAFLI

247. Bieniek Stanisław 47-200 Piramowicza 1
248. Głogowska Pelagia 47-220 Kozielska 111

CUKIERNICTWO

249. Ciepły Emil 47-220 Świerczewskiego 5
250. Dembińska Ewa 47-230 Orkana 12

251. Głuszczuk Bogdan 47-220 Głowackiego 16
252. Klajnowski Józef 47-220 Grunwaldzka 26
253. Paciorkowska Urszula 47-200 Piramowicza 16
254. Zalewski Józef 47-200 Piastowska 7

WYRÓB WATY CUKROWEJ

255. Adamczak Alfred 47-220 1 Maja 13a/7
256. Kisman Mieczysław 47-200 Chrobrego 18a
257. Pik Maria 47-200 Piastowska 53g
258. Szydłowski Witold 47-220 Kazimierza Wielkiego 11/9

NAPOJE CHŁODZĄCE

259. Barchanowska Barbara 47-220 Głowackiego 17

PARASOLNICTWO

260. Ryszkowski Mirosław 47-220 Piękna 2/1

GALANTERIA Z KOŚCI

261. Kępski Marian 47-200 Archimedesa 18
262. Krzymyk Grzegorz 47-220 Sobieskiego 21
263. Kwinta Leszek 47-200 Spółdzielców 1
264. Posłuszny Zbigniew 47-200 Piastowska 38
265. Rosak Elżbieta 47-205 Żeglarska 7
266. Zamora Mariusz 47-220 Harcerska 5/13

WYRÓB SZYLDÓW

267. Hudoba Mieczysław 47-220 Harcerska 4
268. Kondracki Zdzisław 47-220 Grunwaldzka 27
269. Żurek Agnieszka 47-200 Rynek 8

WYTWARZANIE WIEŃCÓW I SZTUCZNYCH KWIATÓW

270. Mazurska Barbara 47-200 Złotnicza 2
271. Niestrój Adela 47-205 Portowa 15
272. Polowczyk Piotr 47-220 Judyma 8

WYRÓB POMOCY CUKIERNICZYCH

273. Brzozowski Adam 47-220 Kanałowa 14

MONTAŻ I NAPRAWA KASET MAGNETOFONOWYCH

274. Charczuk Zenon 47-206 Wagnera 2

WYTWARZANIE ROLET OKIENNYCH

275. Martyniak Bożena 47-220 Korfantego 5

WYROBY PAMIĄTKARSKIE

276. Matuszek Marek 47-230 Tetmajera 6

NAPEŁNIANIE ZAPALNICZEK

277. Mikolasz Andrzej 47-200 Rynek 12

SITODRUK

278. Męcińska Danuta 47-220 Kozielska 66

ARTYKUŁY DEKORACYJNE

279. Pieluch Zygmunt 47-220 Gierymskiego 8

SPRZĘT WĘDKARSKI

280. Szczepankiewicz Ryszard 47-220 Świerczewskiego 48h

ARTYKUŁY PAMIĄTKARSKIE

281. Wach Wiesław 47-230 Spacerowa 5

WYRÓB KAPSLI

282. Wilkoń Tadeusz 47-230 Armii Ludowej 8

WYRÓB BUKIETÓW SUCHYCH

283. Wójcik Jadwiga 47-220 Jodłowa 21

MURARSTWO

284. Aksman Jerzy 47-220 Leszka Białego 2f
285. Brzoski Bogdan 47-220 9 Maja 1/113
286. Bubak Witold 47-220 Kosmonautów 9
287. Jędrzejewski Henryk 47-220 1 Maja 18c
288. Joszko Andrzej 47-220 Wojska Polskiego 9b
289. Juraszek Paweł 47-200 Klonowa 5/4
290. Grabowski Stanisław 47-220 Świerczewskiego 48b
291. Góra Mieczysław 47-220 Jodłowa 24
292. Graca Hubert 47-206 Jagiellońska 43
293. Kamionka Jan 47-220 Żwirki i Wigury 8
294. Karaś Stanisław 47-220 Matejki 28/3
295. Katowicz Janusz 47-220 Świerczewskiego 38
296. Knie Stefan 47-220 Wierzbowa 2g/13
297. Kolasa Marek 47-220 Bolesława Śmiałego 1
298. Kopaniecki Mieczysław 47-220 Bolesława Krzywoustego 14
299. Kotowski Jerzy 47-220 Damrota 22/1
300. Kral Rudolf 47-206 Szymanowskiego 2
301. Madaj Ginter 47-220 Paderewskiego 3/1
302. Maj Jerzy 47-206 Jagiellońska 81
303. Malinowski Janusz, Cięglewicz Kazimierz — spółka, 47-220 Kazimierza Wielkiego 2F/2
304. Mazurkiewicz Janusz 47-220 Mieszka I 8E/4
305. Panasiński Józef 47-200 Piastowska 63/7
306. Parcewicz Bolesław 47-220 Świerczewskiego 48
307. Rempoła Jerzy 47-220 Bolesława Śmiałego 1b/5
308. Rosół Rudolf 47-206 Jagiellońska 68
309. Rucki Zbigniew, Rucki Aleksander — spółka, 47-220 Paderewskiego
310. Schutze Wilchelm 47-230 A. Fredry 25
311. Siedlaczek Walter 47-220 Krzywoustego 7
312. Sojka Stanisław 47-230 Kameralna 20
312. Tkocz Andrzej 47-230 Kameralna 87
314. Toboła Marian 47-220 Kazimierza Wielkiego 15
315. Trzyna Stanisław 47-200 Piastowska 83
316. Tymkiewicz Antoni 47-200 Mickiewicza 12
317. Urbanik Stanisław 47-200 Dunajewskiego 3
318. Warchałowski Roman 47-220 Świerczewskiego 48
319. Wandzel Jan 47-220 Leszka Białego 1a/1

CIESIELSTWO

320. Betlej Józef 47-200 Słowiańska 21
321. Gedij Stanisław 47-206 Szymanowskiego

322. Jermoliński Anatol 47-220 Kozielska 121
323. Kupczak Jan 47-230 8 Marca 24
324. Kuzian Mieczysław 47-223 Dzierżyńskiego 13
325. Kwaśniak Kazimierz 47-220 Baczyńskiego 42
326. Markiewicz Leszek 47-220 Świerczewskiego 48h/5

POSADZKARSTWO

327. Andruszczyszyn Kazimierz 47-220 Kosmonautów 1
328. Dudyk Bazylii 47-220 Krzywoustego 3
329. Lipniacki Jan 47-220 Bolesława Śmiałego 3

MALARSTWO I TAPECIARSTWO

330. Adamczyk Karol 47-220 Piotra Skargi 3
331. Baraniak Henryk 47-220 Orzeszkowej 13
332. Barcz Ludwik 47-200 Smolenia 5
333. Borowiec Ryszard 47-220 Niezapominajek 2
334. Chełmiński Jerzy 47-220 Karola Miarki 37
335. Filipczyk Norbert 47-200 Główna 10
336. Gackowski Jerzy 47-220 Damrota 9
337. Gisman Alojzy 47-230 Dąbrowszczaków 7
338. Kamiński Roman 47-220 Krzywoustego 12
339. Knosala Henryk 47-200 Spółdzielców 1E/1
340. Kusznik Gotfryd 47-220 Mieszka I 8
341. Lip Gerard 47-220 Parkowa 23
342. Maziarz Leonard, Zinn Henryk — spółka, 47-220 Żwirki i Wigury 11
343. Nowak Józef 47-230 Fredry 123
344. Pokorski Edmund 47-220 Świerczewskiego 28
345. Rogacz Zdzisław 47-220 Orzeszkowej 2
346. Ścigała Antoni 47-230 Żmichowskiej 6
347. Smarzewski Ryszard 47-220 Piotra Skargi 40
348. Szczygielski Ryszard 47-220 Orzeszkowej 9
349. Warzycha Henryk 47-220 Wieczorka 4
350. Wiącek Jan 47-220 Kwiatowa 4/4
351. Wróbel Jan 47-230 Dembowskiego 31
352. Zimon Henryk 47-230 Jaskółek 17a

SZTUKATORSTWO

353. Herbeć Krystyna 47-206 Wita Stwosza 3

IZOLATORSTWO BUDOWLANE

354. Bonk Jerzy 47-200 Główna 31

BLACHARSTWO BUDOWLANE

355. Job Paweł 47-206 Promyk 12

WSTRZELIWANIE KOŁKÓW

356. Gazdowicz Henryk 47-220 Pionierów 5d
357. Prątnicki Ryszard 47-200 Kłodnicka 90
358. Prątnicki Zbiegniew 47-220 1 Maja 18a

CYKLINOWANIE

359. Głowacz Andrzej 47-220 Arki Bożka 8
360. Kielar Bogdan 47-206 Kłodnicka 120
361. Pacek Andrzej 47-220 Arki Bożka 3/5

INSTALATORSTWO SANITARNE I OGRZEWANIA

362. Białas Jakub 47-220 Ligonia 35
363. Głomb Ewald 47-206 Pl. Wagner 6
364. Głomb Jerzy 47-206 Gminna 3
365. Herman Walter 47-200 Sucharskiego 15
366. Kansy Werner 47-220 Łokietka 7/32
367. Nawrocki Marek 47-220 Leszka Białego 3d
368. Sikora Zbigniew 47-200 Rynek 11a/11
369. Stokłosa Marcin 47-206 Kłodnicka 9
370. Szostek Józef 47-220 Żwirki i Wigury 11
371. Zaborniak Roman 47-220 Piękna 17b

ELEKTROMECHANIKA DŹWIGOWA

372. Masłowski Henryk 47-225 Wyzwolenia 30/3

INSTALATORSTWO ELEKTRYCZNE

373. Bartoszek Jan 47-225 Wyzwolenia 24/3
374. Bieńko Andrzej 47-220 Pionerów 3a/19
375. Bilski Marek 47-220 Akacjowa 21
376. Busz Bolesław 47-220 Piękna 33
377. Cieślak Józef 47-225 Zwyciestwa 6/6
378. Duda Franciszek 47-220 Norwida 4b
379. Gasz Joachim 47-230 Czyżyków 21
380. Gryga Manfred 47-206 Wyspiańskiego 44
381. Hapanowicz Mieczysław 47-220 Pionerów 6b

382. Kocoń Józef 47-220 Królowej Jadwigi 8/13
383. Marks Alfons 47-206 Grottgera 18
384. Niewadzisz Zdzisław 47-220 Krzywoustego 14
385. Nowak Bernard 47-230 Fredry 117b
386. Orszak Wiesław 47-230 Fornalskiej 20
387. Podeszwa Franciszek 47-220 Kosmonautów 3b
388. Powęska Zbigniew 47-220 Kościelna 23/6

USŁUGI SPYCHACZEM

389. Malinowski Marian 47-220 Świerczewskiego 48d/7

PIELĘGNACJA ZWIERZĄT

390. Mularczyk Iwona 47-220 1 Maja 10c

KONSERWACJA URZĄDZEŃ MELIORACYJNYCH

391. Dziedziejko Bogusław 47-220 Kazimierza Wielkiego 12/7
392. Nowak Janusz 47-206 Grzybowa 7
393. Samsel Mieczysław 47-220 Bema 1e/6

URZĄDZANIE I UTRZYMANIE ZIELEŃCÓW

394. Gągalski Wiesław 47-220 Wojska Polskiego 16
395. Kubicki Andrzej 47-220 Żwirki i Wigury
396. Przywieczerski Wiesław 47-200 Słowiańska 10
397. Saska Bogusława 47-220 Bolesława Śmiałego 3f/5

MAGLOWANIE

398. Bednarz Janina 47-220 Wąska 2b
399. Cajs Teresa 47-200 Piastowska 73c
400. Długosz Wanda 47-220 9 Maja 1
401. Domaradzka Danuta 47-220 Wierzbowa 3
402. Dragula Stanisława 47-220 Korczaka 1
403. Karska Iwona 47-223 Nowotki 17
404. Kazanowska Gertruda 47-220 Karola Miarki 18
405. Kozielska Walentyna 47-220 Przemysława II 2
406. Machynia Teresa 47-220 Leszka Białego 1
407. Rogowska Regina 47-206 Szymanowskiego 7
408. Siedlaczek Anna 47-200 Spółdzielców 4
409. Stempkowska Halina 47-220 Harcerska 8

410. Szamocka Pelagia 47-220 Zielona 8
411. Topolski Roman 47-220 Mieszka I 8
412. Wilczyńska Krystyna 47-220 Głogowa 2
413. Witkowska Halina 47-220 Korfantego 15

USŁUGI POGRZEBOWE

414. Holisz Emirian 47-220 Akacjowa 18

KARAWANIARSTWO

415. Jundo Wanda 47-220 Arki Bożka 4/7
416. Wanglorz Józef 47-206 Kłodnicka 26

FRYZJERSTWO

417. Bujak Helena 47-225 15 Grudnia 7
418. Faber Gizela 47-220 Kozielska 7
419. Gołofit Marianna 47-220 Wieczorka 1
420. Liszka Herman 47-220 Kozielska 73
421. Mularska Krystyna 47-200 Rynek 1
422. Pyrsz Lidia 47-230 Sławięcicka 20

KOSMETYKA

423. Krzysztof Irena 47-220 Mieszka I 1

FOTOGRAFOWANIE

424. Balawender Julia 47-200 Sienkiewicza 6
425. Felsztyński Tadeusz 47-220 Głowackiego 24
426. Głuszek Stanisława 47-200 Skłodowskiej 3
427. Kowalski Wojciech 47-220 Grunwaldzka 16
428. Kuźmińska Urszula 47-200 Złotnicza 10
429. Macińska Hołoga Maria 47-220 Świerczewskiego 13
430. Pochaba Ryszard 47-220 Matejki 12
431. Rudner Alojzy 47-220 Kościelna 15
432. Skorecki Leszek 47-220 Damrota 26a
433. Semak Bogusław 47-200 Piastowska 38
434. Graboń Jacek 47-220 Partyzantów 12/18

PROJEKTOWANIE MASZYN I URZĄDZEŃ

435. Juraszczyk Józef 47-220 Zielona 14
436. Masztalerz Wiesław 47-225 Wyzwolenia 7
437. Żurawicki Czesław 47-220 Partyzantów 10

SPRZĄTANIE WNĘTRZ

438. Boguszewska Maria 47-220 Mieszka I 6
439. Goluch Robert, Nankiewicz Zbigniew — spółka, 47-220 Grunwaldzka 17/3
440. Sarzyński Kazimierz 47-220 Przemysława II
441. Kuznik Agnieszka 47-200 Zacisze 32

USŁUGI DŹWIGIEM

442. Lasiota Franciszek 47-220 Piotra Skargi 5
443. Łyciuk Zygmunt 47-220 Świerczewskiego 48

USŁUGI ŻURAWIEM SAMOCHODOWYM
ŚLUSARSTWO — MALARSTWO

444. Marek Helmut 47-225 Przyjaźni 66/1
445. Spółka z o. o. DOMEX 47-220 Kozielska 119

MURARSTWO

446. Spółka z o. o. ELBO 47-220 Dzierżonia 2/3

PROJEKTOWANIE MASZYN

447. Spółka z o. o. KASJOPEJA 47-220 Akacjowa 11

MURARSTWO

448. Spółka z o. o. REMBUD 47-220 Akacjowa 17

GMINA: B I E R A W A

WYROBY Z DRUTU

449. Nowacki Bolesław Bierawa Ogrodowa 50
450. Wierciak Michał Bierawa Gliwicka 7
451. Gralak Andrzej Stara Kuźnia Wieczorka 30

ŚLUSARSTWO

452. Gralak Stanisław Brzeźce Gliwicka 34
453. Kopiec Andrzej Brzeźce Gliwicka 46

454. Kuśnierz Zbiegniew Brzeźce Gliwicka 23
455. Sitko Antoni Kotlarnia Gliwicka 25
456. Staniczek Sylwester Stare Koźle 1 Maja 2

PIECZĄTKARSTWO

457. Żurek Ryszard Stare Koźle Braci Wolnych 32

BLACHARSTWO POJAZDOWE

458. Łagowski Kazimierz Stare Koźle Braci Wolnych

LAKIERNICTWO

459. Altman Adolf Dziergowice Brzozowa 9
460. Sokołowski Stefan Brzeźce Kędzierzyńska 20

TELE I RADIOMECHANIKA

461. Jermoliński Władysław Bierawa Jacka 1
462. Żemła Czesław Dziergowice Wąska 6

BETONIARSTWO

463. Jurak Bogdan, Milka Jerzy — spółka, Bierawa Dąbrowy 6
464. Permus Marek Brzeźce Gliwicka 39

WYRÓB MATERIAŁÓW IZOLACYJNYCH

465. Cwaliński Józef Brzeźce Gliwicka 2c
466. Rybkowska Dorota Kotlarnia

WYTWÓRSTWO PŁYT

467. Łangowski Józef Bierawa Dworcowa 41

STOLARSTWO

468. Musioł Maksymilian Dziergowice Brzozowa 48
469. Wilk Jerzy Solarnia Kościuszki 31
470. Wilczyński Edward Brzeźce Gliwicka 7

BIELIŹNIARSTWO

471. Rolka Karol Dziergowice Powstańców 10

KRAWIECTWO DAMSKIE

472. Proske Jadwiga Dziergowice Dębowa 9

KUŚNIERSTWO

473. Kupczyk Holgier Dziergowice Dworcowa 14
474. Pitorak Władysław Lubieszów 9 Maja 18

PIEKARSTWO

475. Pawlaczyk Henryk Bierawa Dworcowa 2
476. Rehse Franciszek Dziergowice Odrzańska 16

CUKIERNICTWO

477. Wyrobek Paweł Bierawa Armii Czerowonej 9

WATA Z CUKRU

478. Nowakowski Andrzej Kotlarnia Gliwicka 3

MURARSTWO

479. Karkosz Paweł Bierawa Kościelna 6
480. Majzner Helmut Brzeźce Gliwicka 76
481. Musioł Rajmund Dziergowice Sportowa 14
482. Rakoczy Alfons Dziergowice Sportowa 5

MALARSTWO

483. Pluta Alojzy Solarnia Powstańców Śląskich 9
484. Sokołowski Stanisław Stara Kuźnia 22 Lipca

ZDUŃSTWO

485. Plewik Alfons Bierawa Dworcowa 47

INSTALATORSTWO SANITARNE

486. Grabowski Włodzimierz Dziergowice Kwiatowa 10
488. Marek Paweł Dziergowice Raciborska 9

FRYZJERSTWO

489. Kędroń Anna Kotlarnia Oś. Awaryjne 35
490. Liszka Małgorzata Bierawa Krótka 12

FOTOGRAFOWANIE

491. Gajda Mirosława Bierawa Dworcowa 1

GMINA POLSKA CEREKIEW

ŚLUSARSTWO

492. Schwedka Manfred Polska Cerekiew Kozielska 1

KOWALSTWO

493. Scheit Ernest Polska Cerekiew K. Miarki 1

BLACHARSTWO

494. Piechulek Henryk Polska Cerekiew Dworcowa 9

BETONIARSTWO

495. Lenert Henryk Polska Cerekiew Raciborska 3

STOLARSTWO

496. Harz Engelhard Polska Cerekiew Kozielska 9
497. Dengel Erhard Dzielawy Kolejowa 19
498. Korecki Józef Wronin Polna 3
499. Wairauch Antoni Polska Cerekiew Pocztowa 3
500. Wramba Jan Polska Cerekiew Leśna 56

TAPICERSTWO

501. Szyndzielorz Edward Polska Cerekiew Powstańców 1

KOSZYKARSTWO

502. Żwadło Engelbert Polska Cerekiew Kozielska 22

KRAWIECTWO

503. Kupka Elfryda Polska Cerekiew K. Miarki 21
504. Niskowska Urszula Dzielawy Łączna 24

GARBOWANIE SKÓR

505. Talaga Władysław Jaborowice Główna 2

PIEKARSTWO

506. Hebda Mieczysław Grzędzin Raciborska 33
507. Karkosz Manfred Zakrzów Chopina 33
508. Kopiec Emil Polska Cerekiew Raciborska 10

WYRÓB WIEŃCÓW

509. Morawiec Stefania Witosławice Kozielska 3

CIESIELSTWO

510. Bochenek Albert Polska Cerekiew 1 Maja 39

MALARSTWO

511. Ignacy Jerzy Polska Cerekiew 1 Maja 25
512. Pawlik Oswald Polska Cerekiew 1 Maja 39

KARAWANIARSTWO

513. Szewior Henryk Zakrzów Chopina 114

FRYZJERSTWO

514. Stopa Barbara Polska Cerekiew Rynek 6

GMINA C I S E K

ŚLUSARSTWO

515. Czechowski Helmut Kobylice Raciborska 10
516. Majntok Robert Łany Zawodzie 8
517. Musioł Alojzy Kobylice Kręta 10
518. Pawlik Alojzy Landzmierz Główna 22
519. Burek Józef Sukowice Łąkowa 3

MECHANIKA POJAZDOWA

520. Straszewski Karol Kobylice Piaskowa 20

BLACHARSTWO POJAZDOWE

521. Cichoń Marcin Kobylice Piaskowa 22

MYCIE I SMAROWANIE SAMOCHODÓW

522. Juraszek Jan Kobylice Raciborska 37

WYTWARZANIE ARTYKUŁÓW Z TWORZYW

523. Babiarz Ryszard Cisek Planetorza 40

WYTWARZANIE WYROBÓW CERAMICZNYCH

524. Konieczna Halina Łany Zawodzie 3
525. Wlizło Stanisława Kobylice Raciborska 3

BETONIARSTWO

526. Lacheta Antoni Kobylice Raciborska 40
527. Lipowski Zbigniew Kobylice Szkolna 9

WYTWARZANIE MATERIAŁÓW IZOLACYJNYCH

528. Niszczy Józef Sukowice Leśny Dwór

KAMIENIARSTWO

529. Smykała Karol Cisek Mickiewicza 59

WYTWARZANIE I SZLIFOWANIE SZKŁA

530. Kukiełka Engelbert Cisek Olszowa 26

STOLARSTWO

531. Pyrlik Walter Landzmierz Gałczyńskiego
532. Dembończyk Jerzy Kobylice Raciborska 34
533. Furman Norbert Błażejowice Wiejska 43
534. Greger Franciszek Łany Główna 35
535. Jurzyca Leon Cisek Starowiejska 14
536. Morcinek Józef Roszowice Główna 16
537. Pawlik Antoni Kobylice Raciborska 45

538. Pawlik Józef Kobylice Raciborska 5
539. Pieruszka Jan Roszowice Wiejska 7

KOŁODZIEJSTWO

540. Długosz Paweł Przewóz Odrzańska 41

KOSZYKARSTWO

541. Adamiec Rita Cisek Olszowa 99
542. Górecki Józef Cisek Olszowa 110
543. Olbrych Maria Cisek Szopena 70
544. Pordzik Ignacy Cisek Olszowa 129

BIELIŹNIARSTWO

545. Król Helena Cisek Olszowa 36

KRAWIECTWO LEKKIE

546. Stromińska Anna Łany Główna 87
547. Wąsik Małgorzata Kobylice Raciborska 44

RZEŹNICTWO

548. Frank Piotr Kobylice Piaskowa 9

MŁYNARSTWO

549. Meisner Winfried Sukowice Młyńska 5

PIEKARSTWO

550. Murzyn Bolesław Sukowice Zwycięstwa 2
551. Pander Walter Kobylice Szkolna 22
552. Śliwka Jerzy Łany Główna 76
553. Żemełka Joachim Dzielnica Wiejska 50

NAPEŁNIANIE NABOI

554. Sączawa Zbigniew Landzmierz Gałczyńskiego 26

MURARSTWO

555. Dziurdzia Rajmund Łany Główna 75
556. Filusz Bernard Kobylice Raciborska 55
557. Henzel Jan Roszowicki Las Dzierżonia 32

558. Jasiulek Rajmund Cisek Olszowa 73
559. Kandziora Jan Błażejowice Wiejska 55
560. Knop Jan Cisek Olszowa 12
561. Tyrański Jerzy Łany Główna 3a

DEKARSTWO

562. Golasz Franciszek Landzmierz Gałczyńskiego 28

MALARSTWO

563. Jasiulek Joachim Cisek Uśmiechu 5
564. Matura Paweł Kobylice Raciborska 11

INSTALATORSTWO SANITARNE

565. Wala Herbert Roszowicki Las Braci Wolnych

UTRZYMANIE ZIELENI

566. Kryszniew Leon Cisek Mickiewicza 1

FRYZJERSTWO

567. Skrzypczak Elżbieta Cisek Odrzańska 31

WYPOŻYCZANIE BARAKÓW WESELNYCH

568. Morcinek Marta Roszowice Płonia 16

GMINA REŃSKA WIEŚ

WYTWARZANIE WYROBÓW Z DRUTU

569. Thiel Hubert Dębowa Żabnik 1

ŚLUSARSTWO

570. Bury Mieczysław Reńska Wieś Raciborska 6
571. Majnusz Joachim Mechnica Młyńska 42
572. Piechulek Maksymilian Długomiłowice Dworcowa 33
573. Szefer Józef Reńska Wieś Stroma 24

PIECZĄTKARSTWO

574. Kruk Mieczysław Długomiłowice Dworcowa 18

KOWALSTWO

575. Ziegler Rainhold Reńska Wieś Raciborska 81

MECHANIKA POJAZDOWA

576. Damboń Henryk Reńska Wieś 5
577. Liszka Józef Reńska Wieś Łąkowa 1

BLACHARSTWO

578. Gajda Kazimierz Większyce Głogowska 28
579. Stawacz Henryk Długomiłowice Naczysławska 23

MYCIE I SMAROWANIE SAMOCHODÓW

580. Komander Ernest Poborszów Gościnna 4

WYTWARZANIE ELEMENTÓW ELEKTROTECHNICZNYCH

581. Bagrowski Stanisław Pokrzywnica Łąkowa 10

WYTWARZANIE ŚRODKÓW DO PRANIA

582. Felsztyńska Aniela Reńska Wieś Raciborska 6

BETONIARSTWO

583. Barteczko Alfred Reńska Wieś Dworcowa 10
584. Kowalik Leszek Pokrzywnica Kolonia 15
585. Michalski Leonard Poborszów Gościnna 10

WYTWARZANIE MATERIAŁÓW IZOLACYJNYCH

586. Thiel Alojzy Dębowa Żabnik 1

KAMIENIARSTWO

587. Friedek Gerard Pokrzywnica Głogowska 65

TARTACZNICTWO

588. Jesionek Ginter Mechnica Krapkowicka 1

RZEŹBA W DREWNIE

589. Bagiński Tadeusz Reńska Wieś Koniec 11

STOLARSTWO

590. Bernaś Joachim Mechnica Krapkowicka 17
591. Jesionek Józef Mechnica Krapkowicka 1
592. Rycerz Franciszek Mechnica Młyńska 12
593. Siwy Ludwik Większyce Głogowska 17

KOŁODZIEJSTWO

594. Fuchs Eryk Poborszów Krapkowicka 43

KOSZYKARSTWO

595. Gieszczyk Antoni Reńska Wieś Stroma 10

WYRÓB MIOTEŁ

596. Kozubek Alfred Większyce Kozielska 39
597. Wojcieszek Janina Reńska Wieś Stroma 22

KRAWIECTWO MIAROWE DAMSKIE

598. Bugiel Kurt Długomiłowice Dworcowa 13
599. Gawlica Henryk Pokrzywnica Głogowska 53
600. Kudła Herbert Komorno Główna 12
601. Mikolasz Jerzy Reńska Wieś Raciborska 68
602. Sowa Alojzy Reńska Wieś Kozielska 12

KRAWIECTWO LEKKIE

603. Skrobek Renata Większyce Kozielska 12

RYMARSTWO

604. Heidrich Emil Poborszów Krapkowicka 42

RZEŹNICTWO

605. Jagła Rudolf Bytków Główna 13

PIEKARSTWO

606. Ficoń Alojzy Łężce Stara 2
607. Kudela Eryk Pokrzywnica 1 Maja 10
608. Romanek Ludwik Długomiłowice Kościelna 7

WYRÓB WIEŃCÓW

609. Skiba Gertruda Długomiłowice Główna 61

MURARSTWO

610. Flegel Norbert Reńska Wieś Dębowa 3
611. Gabor Jerzy Dębowa Żabnik 5
612. Gorzkula Józef Długomiłowice Żabnik 27
613. Jenderek Henryk Reńska Wieś Lipowa 13
614. Linek Henryk Łężce Kościelna 18
615. Pander Gerard Reńska Wieś Dolna 12

DEKARSTWO

616. Sidorski Franciszek Pokrzywnica Serwatków 11

MALARSTWO

617. Burek Alfred Większyce Ogrodowa 3

MALARSTWO I TAPECIARSTWO

618. Mikołajczyk Franciszek Łężce Nowa 35
619. Moszek Józef Pokrzywnica Młyńska 10
620. Operskalski Joachim Kamionka Szkolna 18
621. Stein Herbert Łężce Kościelna 1

INSTALACJE ELEKTRYCZNE

622. Chrubasik Paweł Reńska Wieś Rajska 1
623. Czaika Werner Większyce Opolska 15
624. Gawlica Józef Łężce Kościelna 6
625. Kaliga Gerard Długomiłowice Parkowa 11
626. Wołowski Henryk Reńska Wieś Brzegowa 3

USŁUGI SPYCHEM

627. Hajduk Jan Większyce Długa 6

FRYZJERSTWO

628. Zmarzły Barbara Reńska Wieś Raciborska 12

WYPOŻYCZANIE BARAKÓW

629. Przezdzieng Paweł Reńska Wieś Fabryczna 9
630. Służałek Łucja Reńska Wieś Dolna 5

SPIS TREŚCI

1. Do czytelnika 3

2. Wprowadzenie 7

3. Rzemiosło w powiecie kozielskim do 1945 r. i jego odbudowa po wyzwoleniu 10

4. Problemy organizacyjne kozielskiego rzemiosła w latach 1945—1987 12

5. Uczniowie 25

6. Powstanie i organizacja cechu 28

7. Działalność kulturalno-oświatowa cechu 39

8. Zaangażowanie społeczno-polityczne rzemieślników 44

Wykaz wykorzystanej literatury 53

Wykaz zarządów Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu 54

Wykaz członków Cechu Rzemiosł Różnych w Kędzierzynie-Koźlu prowadzących warsztaty — stan z 20 czerwca 1988 r. 59

Towarzystwo Ziemi Kozielskiej
Biblioteka
w Koźlu